

relevant.

geloof / kerk / mens / maatschappij
bisdom Antwerpen / september - oktober 2022

Vijftig jaar PWW

© Steven De Schampelaere

TOT DE VERBEELDING
SPREKEN

STAIRWAY
TO HEAVEN

PAX CHRISTI WERKT
AAN DUURZAME VREDE

ELLA DEWEERDT
TREKT IJD

Relevant - Nummer 5
TWEEMAANDELIJKS
september - oktober 2022

Afgiftekantoor 2099
Antwerpen X - P 914402
www.relevant-bisdomantwerpen.be

ISSN-nummer
2294-7620

> **Op de cover:** Tien kaarsjes omdat 'Relevant' in oktober tien jaar bestaat. En vijf keer zoveel kaarsjes voor de pastoraal werk(st)ers, een halve eeuw jong en nog steeds gehoorzaam aan de toekomst. Lees meer op blz. 4-9.

INHOUD

Woord van de bisschop	3
Vijftig jaar pastoraal werk(st)ers	4
Van binnen naar buiten.	
Handelingen als reisgids	12
Tot de verbeelding spreken.	
Werk maken van digitale evangelisatie	14
Met lede ogen.	
Pax Christi werkt aan duurzame vrede	16
Kerkplus. Een kerk met net iets meer	17
In de kijker: Pastorale eenheid Oscar Romero	18
Estafette: Bruno Aerts, een pelgrimerende vicaris ...	19
Stairway to heaven. KMSKA heropent	20
De kiosk	21
Lerenslang: Goed voorbeeld doet goed volgen	22
Doorkijk: Grijs of zilver?	23
Jongerenkatern	24
Was jij erbij?	26
Het voorval 28.....	28

COLOFON

Relevant, het diocesane magazine van het bisdom Antwerpen, verschijnt tweemaandelijks.

Verantwoordelijk uitgever is Nathalie Milio,
Schoenmarkt 2, 2000 Antwerpen.

Hoofredactie: Ilse Van Halst

Redactieraad: Jan Caljon, Steven De Schampelaere,
Jonathan Wuyts, David Godecharle, Nathalie Milio, Marc Philips,
Saskia van den Kieboom, Lea Verstricht

Redactie: *Relevant*, Groenenborgerlaan 149, 2020 Antwerpen,
03 287 35 83, relevant@bisdomantwerpen.be,
www.relevant-bisdomantwerpen.be.

Abonnementen: Abonnementen *Relevant*, p/a Halewijnlaan 92,
2050 Antwerpen, 03 210 08 37 of 03 202 84 30,
abonnementen.relevant@kerknet.be.

Een jaarabonnement kost 20 euro. Jongeren betalen 10 euro.

Abonnees in het buitenland betalen 40 euro.

Een steunabonnement kost 50 euro.

Voor een los nummer betaal je 5 euro.

Abonneren kan op IBAN: BE45 7350 3165 1589, BIC: KREDBEBB
van vzw Bisdom Antwerpen – *Relevant* met duidelijke vermelding
van naam en adres voor wie het abonnement bestemd is.

© Thomas Bos

VIEREN

Het was zo niet gepland, en toch lijkt dit nummer een feestnummer te worden. Ja, tien jaar geleden, in oktober 2012, stelde onze bisschop op het diocesane slotfeest *Kerk onder Stroom* op het Theaterplein in Antwerpen het eerste nummer van het nieuwe diocesane magazine *Relevant* voor. Een blad over religie en leven in het bisdom Antwerpen. Een blad over wat 'relevant' is in en voor de kerkgemeenschap van ons bisdom. Over beleidslijnen, vormingsprojecten, jongereninitiatieven, bedevaarten, verenigingen, groepen en geëngageerde mensen die vaak erg bescheiden op hun plek een steen verleggen ... Hopelijk bracht dit blad al heel wat 'relevant' nieuws en ook de komende jaren wil het op hetzelfde elan voortwerken.

Ook ons bisdom viert feest. Op 24 september zet het de pastoraal werk(st)ers in de bloemetjes. Vijftig jaar geleden ontkiemde dat nieuwe kerkelijke ambt in ons eigenste bisdom. Sindsdien blijft het zich ontwikkelen, gehoorzaam aan de toekomst, zoals Eddy Van Waelderens zo mooi verwoordt in een voor deze gelegenheid XL-dossier.

En er wordt nog meer gevierd: de pastorale eenheid Oscar Romero viert haar oprichting, het KMSKA heropent, de Dienst Evangelisatie streamt niet alleen vieringen maar bouwt ook aan christelijke verbeelding en IJD verwelkomt met open armen een nieuwe enthousiaste coördinator.

Lees en vier je mee?

Ilse Van Halst

JAARBOEK EDITIE 2023

Begin januari verschijnt het nieuwe *Jaarboek* van het bisdom Antwerpen. Daarin willen we de gegevens van elke medewerker en organisatie zo juist mogelijk weergeven, zodat iedereen elkaar snel en makkelijk kan contacteren. Daarom vragen we je om je gegevens uit de vorige editie na te kijken en correcties of aanvullingen van bijvoorbeeld je (e-mail)adres, telefoon, nieuwe of gewijzigde functies e.d. te bezorgen aan het secretariaat. Dat kan tot uiterlijk vrijdag 14 oktober 2022 via e-mail secretariaat@bisdomantwerpen.be. Om het jaarboek te bestellen, kan je terecht bij uitgeverij Halewijn. In het novembernummer van *Relevant* zal je een bestelformulier vinden. (*Kathleen Verbergh*)

➤ *Bisschop Bonny bracht een bezoek aan de familie van Emmanuel Ikeobi, vicaris van het vicariaat Antwerpen.*

➤ *Bisschop Bonny, hulpbisschop Denis Chidi Isizoh van Onitsha, en kardinaal Francis Arinze, emeritus aartsbisschop van Onitsha.*

ERUIT EN ERIN

In september vragen we elkaar steevast: “Ben je er deze zomer even uit geweest?” Doorgaans kunnen we antwoorden: “Gelukkig wel!” Even uit de agenda, het ritme, de club van het hele werkjaar. Daartoe dient trouwens de vakantie. Echter, stel je voor dat we elkaar per 1 september zouden vragen: “Ben je er deze zomer even in geweest?” Niet ‘uit’ maar ‘in’. Het verbaasde antwoord zou meteen zijn: “Waarin? Wat bedoel je?” Toch is het geen onzinnige vraag. Je was er maar even ‘uit’, indien je minstens even lang ergens anders ‘in’ bent geweest. Net dat maakt dat je er echt even ‘uit’ bent. En dat je na de zomer anders bent dan voordien.

In Nigeria

Ik ben er deze zomer even ‘in’ geweest. Waarin? In Nigeria, op bezoek bij de aartsbisschop van Onitsha, mgr. Valerian Okeke. Van die bisschop ontvingen we twee priesters, Callistus Okponenwu en Emmanuel Ikeobi, beiden werkzaam in het vicariaat Antwerpen. Priester Callistus vergezelde me.

Ik kwam er echt even ‘in’: in het klimaat, in de samenleving en in de kerkgemeenschap van West-Afrika. Ik mocht deelnemen aan de wijding van negen nieuwe priesters en aan de inwijding van een nieuwe parochiekerk. Ik bezocht drie grote scholen of colleges, waar ik directie, leerkrachten en leerlingen kon ontmoeten. Ook kwam ik in het grootste ziekenhuis van de stad. En ik bezocht de familie van onze priesters. Het is een massieve ervaring van verschil, op alle punten van het dagelijkse leven. Overall was ik de enige blanke. Niet de anderen waren de uitzondering, maar ik! Amper twee blanken heb ik ontmoet: een vrouwelijke arts uit Hongarije die vrijwilligerswerk doet in Onitsha en een

Amerikaanse pater die in Lagos het vliegtuig nam. Tegelijk mis je ook wel wat. Alles wat het decor en het draaiboek van mijn dagelijkse leven in Antwerpen uitmaakt. Je bent maar even ‘in’ Afrika, omdat je ‘uit’ Europa bent. En dan is alles nog relatief ... Mijn terugvlucht was immers geboekt en mijn vertrek verzekerd.

Heineken

En toch. Hoe verschillend beide continenten en culturen ook zijn, ik had voortdurend ervaringen van gelijkenis en overeenkomst. Het begon al met de digitale communicatie. Zowat elke Nigeriaan die ik ontmoette, had een smartphone in de hand. Digitaal verbonden met een netwerk van familieleden en vrienden, lokaal en internationaal. Ieder weet en volgt alles wat zich wereldwijd afspeelt. Laatstejaars van de humaniora kijken met dezelfde verwachting en ambitie uit naar hoger onderwijs, naar de universiteit en naar een professionele loopbaan, in binnen- of buitenland. Priesters studeren aan buitenlandse

universiteiten om hun Kerk en samenleving in wereldverband te laten meespelen. En wanneer ik dorstig was, kon ik in de koelkast een Hollands *Heineken* vinden (bij gebrek aan een Vlaamse *Stella*). Gelijkenis en verschil: ze doorkruisen elkaar permanent, zowel daar als hier.

Verbrede horizon

Inmiddels ben ik terug thuis. Ik zit aan mijn computer in mijn kantoor. Ik doe weer mijn gebruikelijke taak, met mijn vertrouwde medewerkers, voor mijn eigen bisdom. Wat ik meemaakte in Nigeria draag ik mee: als een verbrede horizon, als een ervaring van verbinding en solidariteit, als een bevraging van mijn westerse zekerheden of vooroordelen, als een bevestiging dat christen-zijn geen grenzen kent van land of volk.

En ja: ik voel me na de zomer anders dan voordien. Ik ben er even ‘in’ geweest!

+ Johan Bonny

➤ *In de school Paus Johannes Paulus II ontmoette bisschop Bonny directie, leerkrachten én leerlingen.*

Wanneer rees de idee voor die nieuwe vorm van kerkelijk ambt? In welke context? Wat is de kracht van een pastoraal werk(st)er? Welke uitdagingen liggen vandaag te wachten?

GEHOORZAAM AAN DE TOEKOMST

Vijftig jaar geleden werden de eerste pastorale werksters in ons bisdom erkend en aangesteld. "Ik ben fier dat ik samen met Jo ter Ellen het instituut voor pastorale werksters heb mogen stichten als een nieuwe vorm van kerkelijk ambt", liet wijlen vicaris-generaal Raes van het jonge bisdom Antwerpen optekenen op zijn gedachtenisprentje. Ondertussen zijn er 252 pastorale werkers en werksters (pw's) uit de opleiding in het pastorale veld gerold. "Je kunt ze niet wegdenken uit de geschiedenis van ons bisdom. Ze hebben mee de pastoraal in ons bisdom vormgegeven", aldus bezieler-van-het-eerste uur Eddy Van Waelderren. Samen met Paul Eylenbosch en Jessy Leijer blikt hij terug en vooruit.

Ilse Van Halst

› Elk jaar komen de pastoraal werkers en werksters samen om te vieren.

Hadden in het begin enkel ongehuwde vrouwen toegang tot het nieuwe ambt van pastoraal werk(st)er, later zal de opleiding opengesteld worden voor mannen en gehuwden. Het is maar een van de vele veranderingen in de geschiedenis van de opleiding tot pw. "Eind september 1969, bij de opstart van de opleiding, gaf ik de eerste lessen aan de pastoraal werksters in Villers in Schoten, vijf religieuzen en één leek. Ik was nog jong

en moest mijn doctoraat nog verdedigen", herinnert priester Eddy zich nog als was het gisteren. "Het ontstaan en de ontwikkeling van dat nieuwe ambt zorgde voor een wissel in mijn denken. Als docent ben ik steeds mee op weg blijven gaan met de pastoraal werk(st)ers. En dat was een boeiend parcours, want de opleiding heeft nooit stilgestaan. Ze was steeds in beweging, inspelend op de veranderende tijdsomstandigheden."

Zoethoudertje

Het nieuwe kerkelijke ambt van pw ontstond in de context van het Tweede Vaticaans Concilie, niet als een zoethoudertje voor de vrouw in het pastorale veld, maar als een positief inspelen op de toenmalige dynamiek in de Kerk. "We kwamen uit een priesterkerk. Het Concilie richtte de kijker op het volk Gods onderweg, samengedragen verantwoordelijkheid, een levensnabije en dienstbare Kerk, een nieuw partnerschap van mannen en vrouwen. En dat diende in praktijk gebracht te worden", duidt Eddy. "Er borrelde van alles overal. Het moest ergens beginnen, en

© Jeanine Van Waelderren

› Professor dr. Eddy Van Waelderren.

het begon in de gemeenschap van Villers in Schoten, waar reeds een opleiding voor gezinszorg bestond. Wat als we de vrouwen die die opleiding volgen een pastorale vorming zouden geven?, vroeg men zich af. Vicaris-generaal Raes en Jo ter Ellen van Villers trokken naar Freiburg in Duitsland om hun licht op te steken bij de Seelsorgehelferinnen, vrouwelijke pastoraal medewerkers, een complementair ambt aan het priesterambt.”

© RVL

► Paul Eylenbosch.

Volwaardige partners

Eddy vervolgt: “Al in het eerste jaar was het duidelijk dat er meer in zat. Zoals de mogelijkheid om de vrouwen in opleiding te vormen tot volwaardige partners in een pastoraal team. De beginnende opleiding was aldus een stevige stimulans voor het ontstaan en de werking van de pastorale teams in ons bisdom. Ondertussen kiemde er nog van alles, onder meer in Nederland. Vanuit het seminarie trokken we naar Heerlen om daar ons oor te luisteren te leggen. In de priesterraad ijverde men er ondertussen voor om de opleiding te verbreden en ze open te stellen voor mannen en vrouwen, gehuwd en ongehuwd.”

Paul vult aan: “De opleiding – voor ongehuwde vrouwen – was aanvankelijk sterk op het model van religieuzen gericht. En het dient gezegd: de pastorale inzet en beweging van religieuzen zijn gangmaker geweest voor dat model. Na de verbreding verhuisde de opleiding naar Puttenhof in Schilde. Een volgende verbreding was de integratie van de opleiding tot diaken, waarna de opleiding naar het TPC verhuisde. Een nieuw transformatieproces leidde tot het ontstaan van de huidige opleiding ‘Pastoraal Handelen’ aansluitend bij het HIGW.” Eddy besluit: “De kleine bron werd een beekje, groeide uit tot een rivier, die steeds maar verbreedde, en is een hele stroom geworden.”

Klein met de kleinen

De sterkte van de opleiding tot pw is ongetwijfeld de persoonsgerichte vorming. “Dat is altijd de as geweest waarrond de opleiding draaide, en is tot op de dag van vandaag belangrijk”, benadrukt Eddy. “Niet alleen de vragen ‘Wat doe ik?’ en ‘Hoe doe ik het?’ zijn van tel, maar ook en vooral ‘Wie ben ik geworden als pastor?’ De persoon van de pastor is het eerste instrument in de pastoraal: zijn of haar manier van luisteren en communiceren, van kunnen meetrillen met vreugde en verdriet. Of je nu gewijd bent of niet, mens voor de mensen zijn, in wederkerigheid, klein met de kleinen, herder als God, daarom draait het.” Meteen blijkt hij vooruit: “Hoe zit het vandaag met die

persoonsgerichte vorming in de opleiding, die nog meer dan vroeger geïntegreerd is in het HIGW? Zijn er nog voldoende stage-uren? Ook in de priesteropleiding is die persoonsgerichte vorming wezenlijk. Later staan ze immers allen samen in het veld: priesters, diakens, pastoraal werk(st)ers. Laat ze elkaar leren kennen in de opleiding, laat ze in hetzelfde bad spartelen, laat ze samen groeien.”

Zandzakjes?

Inmiddels zijn de pastoraal werk(st)ers niet meer weg te denken uit het pastorale veld. Eddy hoopt alvast dat ze ook in de toekomst verder zullen pionieren. Hij grijpt terug naar zijn speech bij veertig jaar pw: “Wat is goed pastoraat in de zorg voor een Kerk die zich niet terugplooit, maar de zaak van het Evangelie en het rijk Gods wil blijven behartigen, vroeg ik toen. Ik vraag het opnieuw. Wat vraagt deze tijd? Hoe komen we in contact met nieuwe generaties? Zijn we betrouwbaar in nabije presentie? Pw’s zijn niet de laatste zandzakjes om de bressen in de klerikale dijk te dichten. Ze willen ferment zijn in het tot stand komen van levende gemeenschappen, open geloofscommunicatie en waarachtige evangelische dienst in de huidige seculiere cultuur.” Gedreven vervolgt hij: “Ik hoop dat de pw’s creatief blijven, niet om de gaten te stoppen, maar in

het zoeken wat er vandaag en morgen nodig is, op het vlak van geloofscommunicatie, waarachtige gemeenschapsvorming, levend vieren, diaconie ...” Eddy lacht terwijl hij de paus citeert: “In de Apocalyps lezen we dat Christus aan de deur klopt om binnen te komen en maaltijd te vieren. Tegenwoordig klopt Christus langs binnen aan de kerkdeur, want Hij wil naar buiten ...”

Voor Jessy is het gelovig nabij zijn van mensen een wezenlijk aandachtspunt. “Dat kan vandaag niet langer op de manier waarop het jarenlang ging. Dat vragen mensen trouwens ook niet”, bedenkt Jessy. “De vraag naar gelovige tochtgenoten is er nog wel. Hoe kunnen we dat opnemen als pw? Hoe kunnen we gelovig met mensen op weg gaan in de huidige samenleving en die van morgen?”

© Leijer

► Jessy Leijer

Vandaag focussen we nog te veel op het klassieke kerkmodel, terwijl we bijvoorbeeld jongeren daar niet meer vinden. Op mijn werk – een pluralistische instelling – merk ik dat sommige mensen niet zitten te wachten op een klassieke Kerk, anderen dan weer wel. We worden uitgedaagd om met al die mensen gelovig op weg te gaan. ►

Professor dr. Eddy Van Waelderens, bezieler van het eerste uur. Hij volgde Ward Bruyninckx op in 1992 en bleef gedurende twaalf jaar de opleiding tot pastoraal werker/werkster begeleiden en leiden. Tot vorig jaar draaide hij mee als geestelijk begeleider.

Paul Eylenbosch, in 1984 erkend als pastoraal werker en aangesteld als universiteitspastor. In 1998 werd hij verantwoordelijke voor de dienst pastoraal en zingeving in het Psychiatrisch Centrum Bethanië in Zoersel. Sinds eind oktober 2016 is hij met pensioen. Hij werkte mee als groepsbegeleider in de opleiding tot pastoraal werk(st)er van 1992 tot 2012, op vraag van Marcel Van Lommel, zijn voorganger en collega universiteitspastor binnen UPA.

Jessy Leijer, pastoraal werkster en sinds een jaar verantwoordelijk voor de Diocesane Commissie PWW. Als huisarts is ze werkzaam in een voorziening voor kinderen en volwassenen met een ernstige beperking. Daarnaast neemt ze als vrijwilliger en samen met deken Lieven Snyers de verantwoordelijkheid voor de gemeenschapsopbouw in de pastorale eenheid Zacheüs op zich.

► De leerlingen van het Vita-et-Pax-college in Schoten hangen aan de lippen van pastoraal werker Jan De Cock, ziekenhuispastor en gevangenisvrijwilliger, tijdens zijn getuigenis over zijn engagement.

Het is een en-en-verhaal, anders dreigen we een heleboel mensen te verliezen en wereldvreemd te worden." Paul beaamt: "Een pastor mag niet in de kerk blijven zitten. Hij moet eropuit trekken. Naar de gekste plekken, zodat mensen hem of haar kunnen aanspreken. En hoe gekker de plek, hoe beter."

Van erkenning naar zending

Worden pastoraal werk(st)ers vandaag gezonden, in het begin werden ze erkend en aangesteld. "Mgr. Paul Van den Berghe, in die tijd bisschop van Antwerpen, schreef in 1989 een eigen diocesaan canoniek statuut voor de pw, gebaseerd op het kerkelijke wetboek", weet Paul. "Wanneer je de opleiding vruchtbaar afgerond had, kon je je aanmelden voor erkenning. Nadien volgde dan een

aanstelling in een parochie of ziekenhuis of ... Een erkenning kleeft met andere woorden aan de persoon, zoals een wijding aan een priester kleeft. Een aanstelling is vergelijkbaar met een benoeming, en is dus werk gerelateerd." Hij vervolgt: "Vandaag is dat enigszins anders. Met de zending door de bisschop – dat hij uitdrukkelijk voorgaat in de zendingsvieringen wordt ten zeerste gewaardeerd – word je ook meteen aangesteld, doorgaans voor een periode van zes jaar, te hernieuwen. De erkenning als pastoraal werk(st)er valt weg, of zit ze impliciet verrat in de eerste zending ..."

Toegewijd

Een en ander zegt veel over de identiteit van de pastoraal werker/werkster en de inschakeling in het kerkelijke kader. "Pastoraal werk(st)ers

vervullen wel degelijk een ambtelijke taak binnen de Kerk in en voor de gemeenschap, maar het gaat niet om een gewijd ambt", zet Eddy de puntjes op de i. "Na het Tweede Vaticaans Concilie wilde men de al te strakke kerkelijke structuur openbreken, maar het verliep moeizaam met wrijvingen op tal van vlakken. Waar het Concilie de term 'pastor' enkel gebruikte voor het gewijde ambt – priesters en diakens – beschouwden wij dat als een kwalificatie voor gewijden zowel als voor 'toegewijden'."

Ook vandaag herkent Jessy de pijn en het verdriet dat gepaard gaat met het spanningsveld waarin pw's staan en de reële grens tussen gewijde ambtenaren en leken in een kerkelijk ambt. "Het is essentieel recht te doen aan die pijn en dat verdriet, wat sommigen ondervinden, tegelijk mag je daar niet in blijven hangen, anders dreig je verbitterd te worden. Al praat dat niet goed dat man en vrouw in het instituut Kerk niet gelijkwaardig zijn", benadrukt ze. "Laat mij maar het kleine goede doen, mens zijn met de mensen, samen met hen wroeten, samen op weg gaan, en zien waar we stukjes van die God op het spoor komen, in mensen, door mensen ... Laat mij maar proberen getuige te zijn van Jezus. Ik geloof zo vast in zijn boodschap van hoop, dat ik anderen daar graag deelgenoot wil van maken."

Ze vervolgt "Bovendien wordt een en ander ook sterk gekleurd door de lokale situatie. Op de plek waar ik me inzet, kan ik prima samenwerken met priesters en diakens en heb ik het gevoel dat ik als evenwaardig en gelijkwaardig erkend word. Helaas is dat niet overal zo. En de eerlijkheid gebiedt ons te zeggen dat dat in de twee richtingen speelt. Tegelijk is het belangrijk

► Elk jaar nodigt de bisschop alle pastoraal werk(st)ers uit in de kathedraal om hen te danken en samen God te danken. Nadien is er steeds een gezellig samenzijn op de zolder van het bisschopshuis. Hier foto's uit de gebedsdienst op 6 oktober 2019.

te kijken naar wat ondertussen al wel kan, ook al is dat niet altijd officieel erkend. Denk maar aan de vele plekken waar pw's in een pastorale eenheid gelijkwaardig naast priesters en diakens staan."

Godzijdank

"Godzijdank zijn de pastoraal werk(st)ers er. Ik ben fier op hen", wil Eddy uitdrukkelijk een pluim op hun hoed steken. "Ze mogen gerust naast de priesters staan. Ze zijn niet beter en niet slechter. Net als bij de priesters kenmerkt een grote verscheidenheid de groep pastoraal werk(s)ers en dat is prima." Hij richt zich rechtstreeks tot de pw's: "Laat je niet vangen, laat je niet vastzetten in kastjes, groei naar de vrijheid van de kinderen Gods, want het is de enige weg om ook vrijheid en geloven bij anderen te kunnen vrijmaken."

Verantwoordelijkheid

Paul zet het nog wat scherper: "De pastoraal werk(st)ers mogen hun verantwoordelijkheid uitputten tot op de grens van hun verantwoordelijkheid. Ze moeten onbevengd op weg gaan. Zelf heb ik niet vaak gevraagd aan het beleid of ik iets wel of niet mocht doen. Wilde het lokale kerkelijke gezag dat ik iets niet deed, dan moesten ze me dat komen zeggen."

Eddy besluit: "We hebben pioniers nodig, mensen die zich smijten, die ervoor gaan, die een weg banen, die zo creatief mogelijk in het veld de grenzen aftasten, gehoorzaam aan de toekomst, om de dingen in beweging te zetten."

Vijftig jaar pastoraal werk(st)er wordt op 24 september gevierd in het TPC in Antwerpen. Info op www.bisdomanwerpen.be. Ter gelegenheid van het jubileum verschijnt een brochure *50 jaar PWW in bisdom Antwerpen (1972-2022)* met getuigenissen van pastoraal werk(st)ers.

Bestellen kan bij Halewijn via christina.vanhessen@halewijn.info. Prijs: 19,50 euro.

NAAR EEN 'DEMOCRATISERING' VAN THEOLOGISCHE EN PASTORALE VORMING

In september 1969 startte in het bisdom Antwerpen een opleiding tot pastoraal werkster, een nieuw kerkelijk ambt voor leken, waarin het pas heropgerichte bisdom een pioniersrol speelde. Wat was de tijdsgeest waarin dit nieuwe ambt ontkiemde en groeide? Welke rol speelde het Tweede Vaticaans Concilie daarbij? 'Relevant' vroeg professor dr. Mathijs Lamberigts, professor geschiedenis van Kerk en theologie aan de Faculteit Theologie en Religiewetenschappen van de KU Leuven, die eind juni op emeritaat ging, om een en ander te kaderen.

➤ Pastoraal werk(st)ers stromen in grote getale toe voor de viering van 40 jaar pw op 30 september 2012 in het TPC.

Tot 1960 kende de rooms-katholieke Kerk geen eigen congregatie of raad voor de leken. Pas tijdens de voorbereiding op het Tweede Vaticaans Concilie kwam er een commissie voor het lekenapostolaat en werd aandacht geschonken aan de plaats van de leken in Kerk en samenleving. De oprichting van die commissie had te maken met het succes van de Katholieke Actie, vooral na Wereldoorlog II, en met de groeiende theologische reflectie over de rol van de leek in de Kerk sinds het begin van de jaren 50.

Het Tweede Vaticaans Concilie onderstreepte in de constitutie over de Kerk (*Lumen gentium*) het belang van het volk van God (cf. hoofdstuk 2): alle gelovigen hebben in het doopsel de Geest ontvangen. Het Concilie wees er ook op dat alle gelovigen een opdracht en verantwoordelijkheid hebben in de Kerk. Overeenkomstig hun kennis, competentie en bekwaamheid hebben leken de mogelijkheid én de plicht om hun mening uit te drukken over zaken die het welzijn van de Kerk aangaan. De kerkleiding moet hun met vertrouwen taken geven in dienst van de Kerk en hun de vrijheid en de ruimte laten om te handelen. Ook het initiatiefrecht van leken kwam ter sprake (*Lumen gentium*, nr. 37). Bovendien keurde het Concilie een decreet over het lekenapostolaat goed, dat benadrukt dat het lekenapostolaat een integraal deel

uitmaakt van de christelijke roeping van de Kerk (*Apostolicam actuositatem*). De idee van de gemeenschappelijke verantwoordelijkheid voor de Kerk was in de jaren 60 dus iets nieuws. Het Concilie had er geen strategisch plan voor. Wel benadrukte het, onder meer in het decreet over het lekenapostolaat (*Apostolicam actuositatem*, nrs. 28-33), het belang van de vorming van de leken. Bovendien herstelde het Concilie het permanent diaconaat in ere. Ook werd de rol van de leken in de catechese onderstreept. Na het Concilie werd van de vorming van die doelgroepen werk gemaakt.

Vanaf 1968 werden leken toegelaten om theologie te studeren aan de KU Leuven. Ook de inrichting van programma's voor pastoraal werksters en werkers en diakens paste in de nood aan goedgevormde krachten en in de 'democratisering' van theologisch en pastoraal onderwijs en onderzoek. De vorming en opdracht van de pastoraal werk(st)ers zijn een goed voorbeeld van de implementatie van het concilie. Bovendien zou die vorming gebeuren in het Theologisch en Pastoraal Centrum, waarmee het bisdom Antwerpen tegemoetkwam aan de door het concilie geformuleerde wens om voor het apostolaat in zijn veelvormigheid documentatie- en studiecentra op te richten (*Apostolicam actuositatem*, nr. 32). (Emeritus prof. dr. Mathijs Lamberigts)

IEDERE DAG EEN REIS ROND DE WERELD

“In mijn job als pastoraal werker ontmoet ik vele mensen van allerlei culturen, nationaliteiten, leeftijden, mensen met verschillende ideologieën, mensen met verschillende kerkbeelden, mensen van verschillende sociale klassen. De diversiteit in mijn standplaats Antwerpen-Noord en omstreken is ontzettend groot. Ik probeer mensen, groepen, maar ook ideeën en denkbeelden met elkaar te verbinden. Soms lukt dat, soms ook niet. Dat maakt dat mijn job nooit saai is en ik bijna iedere werkdag wel een reis rond de wereld maak. De diversiteit zie ik ook meer en meer terug bij de collega's met wie ik mag samenwerken. Dat is uitermate verrijkend.

Volharden in nabijheid

Daarnaast probeer ik iedere dag opnieuw nabij te zijn. Te volharden in nabijheid wanneer ik eigenlijk liever weg zou lopen. Ik kom met kwetsbare mensen in aanraking: mensen in armoede, mensen zonder verblijfsdocumenten, mensen die ziek zijn, mensen met verslaving,

dak- en thuislozen, vluchtelingen. Mensen in schrijnende situaties, iedere dag opnieuw. Toen ik deze job aanvatte, zo'n jaar of zes geleden, dacht ik dat het wel zou wennen. Maar het went nooit. Het went nooit te zien hoe mensen een ontstoken wonde hebben die maar niet wil genezen, of hoe mensen maar niet aan een woning geraken. Het is maar goed dat het niet went. Het is af en toe echt rauw en hard, maar het is goed me keer op keer opnieuw te laten raken door de ander. Te laten appelleren door de ander, want die ander is mijn broer of zus.

Vreugde, pijn en humor

Daarnaast is er ook vreugde. Vreugde van het samen vieren, het samen dromen. Een van onze vaste bezoekers is een bevlogen muzikant. We spreken graag over de grote componisten van weleer, of over bijzondere filmmuziek. Ik help graag om partituren op te zoeken. Als pastoraal werker, als vrouw in de Kerk, bots ik nu en dan op een glazen plafond en dat doet soms pijn.

Het gewijde ambt is niet toegankelijk voor vrouwen en dat zal ook niet snel veranderen. Toch kunnen we zeker zoeken naar wegen om die kloof tussen gewijd ambt en leken te verkleinen. Daar zijn volgens mij nog best wel wat stappen te zetten. Een groeiend bewustzijn bij de gewijde bedienaren zou al een mooie stap zijn. Weten dat het pijn doet wanneer je in een eucharistieviering geen evangelie mag lezen of geen homilie mag houden, terwijl je zelf weet dat je dat ook heel goed kunt. Beseffen dat iemand met een wijding meer 'slagkracht' heeft dan iemand zonder wijding. Tegelijk wil ik me door die kwestie niet laten ontmoedigen of verbitteren, maar ik laat evenmin na om het gesprek ter zake zo nu en dan eens aan te gaan, met goede argumenten en af en toe een beetje humor ...

Erin, erbuiten en tussenin

Als pastoraal werker denk ik ook graag mee na over de toekomst van de Kerk. Enerzijds zien we dat er steeds minder mensen naar de kerk komen, anderzijds zien we op verschillende plekken in Antwerpen ook gemeenschappen groeien. Dat zijn dikwijls internationale gemeenschappen waar mensen komen met wat voor migratieachtergrond dan ook. Die gemeenschappen zijn dikwijls opvallend jong en enthousiast, wat dan vervolgens ook weer autochtone mensen aantrekt. De Kerk leeft en ik ben blij dat ik er een onderdeel van mag zijn. Dat ik me als pastoraal werker kan bewegen op verschillende terreinen: in de Kerk, erbuiten en ergens tussenin. We staan wellicht voor verschillende uitdagingen, maar tegelijk gebeuren er veel mooie en hoopvolle dingen. Er valt nog veel te bouwen!
(Saskia Van den Kieboom)

JE EIGEN VERHAAL SCHRIJVEN

Van jongs af was Jasper Hermans, jeugd-pastor in de pastorale eenheid Sint-Martinus (Dessel, Retie, Postel) en in de pastorale eenheid Zacheüs (Kasterlee, Lille), geboeid door alles wat met geloof te maken heeft. “Zondagochtend keek ik geregeld naar Braambos, een programma van de Katholieke Televisie- en Radio-Omroep (dat inmiddels van het televisiescherm verdween)”, weet hij nog. “Als jonge twintiger was ik nog steeds geïnteresseerd in levens- en geloofsvragen, maar

ik wist niet hoe er vorm aan te geven. Want je kan wel geïntrigeerd worden door interviews van anderen, maar hoe ik mijn eigen verhaal kon schrijven, was andere koek.”

Toeval

Tot hij toevallig de pastoraal werker van zijn parochie tegen het lijf liep. “Na een goed gesprek over zijn roeping en zijn opdracht vergezelde ik hem op een infodag waar hij het woord nam”,

vervolgt Jasper. “Dat leek me wel wat. Kort daarop schreef ik me in voor de theologische vorming aan het HIGW. Dankzij de opleiding tot pastoraal werker kan ik mijn begeestering door de Heilige Geest vormgeven. In de parochie nam ik een aantal taken op me zoals catechese geven aan vormelingen en de ziekencommunie rondragen in woon-zorgcentra. Dat beviel me zó dat ik me steeds verder engageerde. Zo rolde ik er als het ware in ...”

MISSCHIEN LIGT CONGO WEL IN WIEKEVORST ...

Katrien Tuyteleers (53) uit Lint weet niet goed hoe het is gebeurd, dat 'pastoraal werkster' worden. De vormselcatechese dreef haar naar het HIGW om meer achtergrond te krijgen omtrent het geloof. Katrien: "Daar moest ik kiezen tussen een traject voor leerkracht of pastoraal werker. Hoewel het eerste mijn voorkeur wegdroeg, luisterde ik naar mijn omgeving die ervan overtuigd was dat de pastorale weg iets voor mij was."

Pastoraal werker

Vervolgens volgde ze de opleiding Pastoraal Handelen en liep een aantal maanden mee op de pastorale dienst van een ziekenhuis. "Onderweg kreeg ik een beeld van welke lading de term 'pastoraal werker' dekte. Ik maakte me graag nuttig op de afdeling geriatrie." Toen er een vacature was bij de Zorggroep Zusters Heilig Hart van Maria van Berlaar solliciteerde ze. "Ze staan voor 'eenvoud, liefde, gastvrijheid'. Hun motto luidt 'Ik heb geen andere handen dan de jouwe'. Die visie raakte me en blijft me raken."

Ze ging aan de slag in woon-zorgcentrum Sint-Jozef in Wiekevorst van de Zorggroep toen er ook nog zusters actief waren en leerde van hen veel over hun spiritualiteit en aanpak. "Ze straalden een dynamiek, drive en levendigheid uit, die me energie gaf en blijft geven. Nu ze met pensioen zijn, bezoek ik hen nog geregeld. Dan laaf ik me aan de bron", vertelt ze. "Na hun vertrek was het zoeken naar een nieuwe manier om mijn job richting te geven. Niet veel later daagde corona ons uit om een pastoraal vorm te geven rekening houdend met voortdurend wijzigende omstandigheden. Vandaag is het zoeken naar een nieuw evenwicht tussen de erfenis van corona, de inspiratie

van de zusters en mijn eigen dynamiek." Om de spiritualiteit van de congregatie tot bij alle medewerkers te brengen, werden al enige tijd geleden in alle huizen van de Zorggroep werkgroepen RZL (religie, zingeving en levensbeschouwing) opgericht. "Ik kan niet anders dan hun spiritualiteit verkondigen. Omdat ik het belangrijk vind dat ze levendig blijft. Ook voor mezelf. Ik heb immers geen andere handen dan de jouwe. Terwijl je in een parochie omringd wordt door gelovigen, is dat in een woon-zorgcentrum zeker niet altijd zo. Vaak sta je alleen met je katholieke geloof. Dat daagt me telkens opnieuw uit om bij mijn geloof stil te staan."

Een goede daad

Glimlachend blikt ze terug: "Vroeger was ik er altijd van overtuigd dat ik een goede daad moest dóén. Ik ging ervan uit dat het iets groots zou zijn, zoals een engagement in Congo of zo. Nu ik aan de slag ben als pastoraal werkster, vraag ik

me soms af of Congo misschien in Wiekevorst ligt ... Ik ben ervan overtuigd dat ik mijn goede daad hier en nu aan het doen ben. Ik merk dat ik van 'geloven' geëvolueerd ben naar 'leven vanuit mijn geloof'. En vanuit dat leven vanuit het geloof wordt heel veel mogelijk."

Leren leven

Katrien werkt in een omgeving waar veel mensen hun levenseinde naderen. Toch vindt ze dat niet deprimerend. Integendeel. "Ik mag er getuige zijn van hoe ze daarmee omgaan. Vaak heb ik gevoel dat zij mij leren te leven. Ze helpen me groeien in wijsheid. Het is indrukwekkend hoe ze vol vertrouwen het einde van het leven beleven", getuigt ze. "We moeten ons blijven inzetten, in analogie met de visie van de zusters, om de mens te blijven zien achter de zorgbehoevende. Dat is wat ik versta onder 'een liefdevolle aanwezigheid' voor anderen." (Jan Caljon)

© UD

Vertrouwen en kansen

Het doet Jasper deugd dat hij heel wat vertrouwen en kansen krijgt. "Als lokale jongerenpastor in twee pastorale eenheden waar nog geen jongerenwerking was voor mijn komst, heb ik zo goed als carte blanche gekregen om dat zelf in te vullen", vertelt hij enthousiast. "Bij de jaarlijkse evaluaties houdt men ook rekening met je eigen talenten, waar je je goed bij voelt, en word je gestimuleerd om dat verder te ontwikkelen."

Hij besluit: "Ik ben actief in een aantal verenigingen die losstaan van mijn engagement in de pastorale eenheid. Het verbaast me steeds opnieuw hoeveel vrijwilligers er actief zijn. Mensen zijn dus nog wel degelijk bereid om zich te engageren, alleen blijkbaar minder in kerkelijk of pastoraal verband. Ik droom ervan dat we als Kerk een zinvol aanbod kunnen doen, waarvoor ze zich willen smijten. Dat zou de pastorale eenheid erg verrijken." (Jonathan Wuyts)

VIJF GENERATIES VOL GELIJKENISSEN EN VERSCHILLEN

Rond de tafel zitten vijf generaties voorzitters van de Diocesane Commissie PWW. Magda Coveliers beet de spits af (1998-2003). Ze werd opgevolgd door Marina Heyse (2009-2014) en Charline Seymens (2015-2021). Vandaag zit Jessy Leijer de commissie voor. Ontbraken aan de tafel: Hilde Welffens (2003-2009), inmiddels overleden, en Marie-Paule Desmet (2014-2015), ondertussen verhuisd naar een ander bisdom. Een poging om de eigenheid van elke periode te benoemen, strandt telkens op de – soms jammerlijke – vaststelling van een aantal gelijkenissen tussen de verschillende periodes.

Verschil en gelijkenis

Bij de start in Villers volgden geïnteresseerde religieuzen en ongehuwde vrouwen de vijfjarige opleiding tot pastoraal werkster. Enkele jaren later konden zowel mannen als vrouwen een identieke opleiding volgen in Schilde. De mannen die voor diaken kozen, kregen nog een korte bijkomende opleiding met betrekking tot de sacramenten. Vrouwen werden gezonden. Sinds een drietal jaar krijgen zowel diakens als pastorale werk(st)ers gedurende vier jaar dezelfde opleiding – drie jaar HIGW en één jaar Pastoraal Handelen. Diakens krijgen een jaar opleiding extra.

► Marina Heyse, Charline Seymens, Jessy Leijer en Magda Coveliers (zittend).

Marina: “Die eenmaking van de opleidingen tot pastoraal werk(st)er en tot diaken zette het onderlinge verschil en de onderlinge gelijkenis in de verf. Tal van pastoraal werksters die de opleiding volgden, kregen de indruk dat het verschil binnen de kortste keren zou opgeheven worden en vatten de opleiding aan in de

hoop diacones te worden. De realiteit is echter dat vandaag vaak nog dient uitgelegd te worden wat een pastoraal werk(st)er is.” Aan de tafel klinkt sterk dat de pijn van pastoraal werk(st)ers niet mag ontkend worden, maar dat we er ook niet in mogen blijven hangen. Dat leidt enkel tot verbittering.

OPLEIDING OM CHARISMA TE ONTPLOOIEN

Peter Houleberghs (63) ontvangt me in de pastorie van Ranst, waar hij coördinerend diaken is. Hij coördineert op dit moment de opleiding van de pastoraal werkers en diakens, waar hij al dertien jaar bij betrokken is. “In de eerste jaren was het intensief: de opleiding duurde twee jaar en om de veertien dagen kwamen we een hele zaterdag samen met de kandidaten”, herinnert Peter zich. “Voor degenen die toen aan de opleiding begonnen, werd een eigen theologische opleiding voorzien, naast het pastorale traject. Die veelvuldige bijeenkomsten deden een groepsdynamisch proces ontkiemen, waarin toekomstige pastoraal werkers elkaar goed leerden kennen.”

Hervorming

De opleiding is ondertussen hervormd. Er wordt samengewerkt met het Hoger Instituut voor Godsdienswetenschappen waar de

“We zien mensen openbloeien, omdat ze dichterbij hun keuze of passie kunnen blijven. En die passie gaan we ook gelovig vertalen.”

theologische opleiding wordt aangeboden. Van de kandidaten wordt nu verwacht dat ze die theologische vorming van drie jaar, met korte stages in het tweede en het derde jaar, afronden. De pastorale opleiding bestaat uit één bijkomend jaar met vier weekends – één over elke pijler van Kerk-zijn –, een stage van vierhonderd werkuren, supervisie en geestelijke begeleiding.

Kerkbetrokken

“Wat ik mooi vind in de opleiding is dat rond elke kandidaat kerkbetrokken mensen worden geplaatst die met hem of haar op weg gaan”, vervolgt de coördinator van de opleiding. “Het gaat om de stagebegeleider die het leerproces ter plekke begeleidt, de praktijkcoördinator vanuit de opleidingsstaf die de leerdoelen mee opstelt en verfijnt, een supervisor en een geestelijke begeleider. Het blijkt een concept waarin de kandidaat-pastor zijn eigen kwaliteiten en charisma verder kan ontdekken en ontwikkelen, op heel verschillende terreinen.”

Passie

Waar vroeger mensen in opleiding werden voorbereid op een breed pastoraal veld (territoriaal, ziekenhuis, woon-zorgcentrum, organisatie ...) krijgen ze nu een aanbod dat geënt is op de roeping van de kandidaat.

Tegelijk erkennen de voorzitters dat ons bisdom al verscheidene stappen zette om de verschillen tussen pw's en diakens weg te werken. "Denk maar aan de namenlijst in het *Jaarboek* van ons bisdom, waarin zowel gewijden als leken worden opgenomen", stipt Marina aan. "Het is een kleine stap, maar die ten zeerste gewaardeerd wordt." Charline vult aan: "Ondertussen wordt er ook supervisie georganiseerd waarbij priesters en pastoraal werk(st)ers samenzitten om te leren van elkaars visie en worstelingen. Het besef dat beiden van elkaar te leren hebben, is ook een belangrijke evolutie." Evenzo maakt het Zorgteam geen onderscheid in de zorg voor priesters, diakens en pw's.

Een roeping

Met de jaren evolueerde ook de financiële situatie in goede richting. "Oorspronkelijk was een pastoraal werk(st)er een vrijwilliger", weet Marina. "Maar pastoraal werk(st)er zijn stopt niet als je thuis bent. Het is een roeping. Het is een manier van in het leven te staan. Daarom is het essentieel als zodanig erkend te worden, ook financieel." De opleiding Pastoraal Handelen zet die persoonlijke vorming centraal. "Ze keert de toekomstige pastoraal werk(st)er binnenstebuiten. Nadien kijk je op een andere manier naar jezelf. Pastoraal werk(st)er worden

en zijn is meer dan een opleiding of een beroep. Het kruipt onder je vel. Ook dat is de sterkte van de pastoraal werk(st)er: hij of zij werkt blijvend aan zichzelf, om vandaaruit anderen nabij te kunnen zijn." Doorheen de jaren stonden er ook vaste punten op de agenda van de Commissie, zoals het Sociaal Noodfonds dat pw's financiële ondersteuning bood, van tegemoetkomingen voor psychologische hulp tot renteloze leningen. "Het welzijn van de pastoraal werk(st)ers was en is het belangrijkste streefdoel van de Commissie", benadrukt Charline.

Pionierswerk

Toch kende elke periode ook haar eigenheden. Was Magda nog bezig met pionierswerk, met het uittekenen van de identiteit van een pastoraal werk(st)er en met diens spiritualiteit, dan zetelde de Commissievoorzitter met de komst van mgr. Bonny in de bisschopsraad. "Dat hielp om een aantal belangrijke thema's aan te kaarten, zoals de bezoldiging van de pw en de samenwerking met de clerus." Onder Charline was het invoeren van pastorale eenheden een centraal thema, evenals de groeiende aandacht voor wie aan de slag was of ging in de categoriale pastoraal. "We maakten er werk van dat de verschillende sectoren van het pastorale werkveld vertegenwoordigd zijn in de Commissie. Het zorgzaam

medewerkersbeleid voor alle personeelsleden vroeg heel wat inzet, evenals de aanpassingen van de opleiding", blikt ze terug. "En niet te onderschatten: de coronapandemie hakte er stevig in. Ik bezocht dan ook geregeld pastoraal werk(st)ers, binnen de geldende regels."

Een nieuwe voorzitter

Jessie is nog nieuw in haar functie. Hebben de voorgangers tips voor haar? "Er ontstaat voortdurend meer diversiteit in het soort taken dat pw's op zich nemen", stelt Marina vast. "Dat vraagt meer begeleiding." Charline vult aan: "De zorg voor het welzijn van de pastoraal werk(st)er blijft onontbeerlijk. Jaarlijkse ontmoetingen, een gedachtenisviering, een kaartje bij een jubileum, het bijwonen van een uitvaart ... Het wordt sterk gewaardeerd." Hoe ziet Jessy de toekomst? "De Kerk zal de komende periode fundamenteel veranderen. Aan ons om de hoop en het geloof gebaseerd op de boodschap van het Evangelie blijvend te laten klinken. En tussen de mensen die boodschap naar buiten durven te brengen. Via de sacramenten vinden heel wat mensen nog steeds de weg naar onze Kerk. We moeten er blijvend op inzetten om hun een positieve beleving mee te geven. Hen te laten voelen dat we samen gelovig(en) zijn." *(Jan Caljon)*

© Mark Walker

"We zien mensen echt openbloeien, omdat ze dichterbij hun keuze of passie kunnen blijven", ervaart Peter. "En die passie gaan we ook gelovig vertalen: hoe is God in mijn leven aanwezig? Hoe sta ik gelovig in het leven?" Er wordt in de opleiding veel aandacht besteed aan het feit dat pastorale verantwoordelijkheid een samenspel van verschillende spelers in het veld vraagt. Tegelijk worden kandidaten weerbaar gemaakt voor een job

die enerzijds bescheidenheid vraagt, en anderzijds van ontzettende betekenis is voor mensen die spiritueel hongerend zijn. De opdracht is geënt op een ambtsstructuur, die vaak niet zit te wachten op leken. De pijn die sommige vrouwen voelen dat mannen verder kunnen werken aan de diakenopleiding om dan gewijd te worden, kan niet ontkend worden. "Het is een taak voor de stagebegeleider en de geestelijke begeleider om dat aan te pakken", benadrukt Houllenberg, "en in de opleiding zelf wordt er evenmin over gezwegen. Maar om 'duistere theologische redenen' wordt dat nog steeds afgeblokt. We kunnen daar zelf niet aan." Hij besluit: "Kunnen bijdragen aan het vormen van mensen die hun weg kunnen vinden en hun dromen kunnen realiseren, maakt van mij een gelukkige mens." *(Lea Verstricht)*

Met dank aan
Remy Van Loveren,
die voor *Relevant* in zijn
fotoarchief dook.

VAN BINNEN NAAR BUITEN

HANDELINGEN ALS REISGIDS

© Jise Van Halst

› *Uitvliegen om de blijde boodschap te verkondigen.*

*'Handelingen van de Apostelen' staat gekend als het boek van de wijdverspreide missionering van de leerlingen. Toch wijzigt het toneel pas na het zevende (!) hoofdstuk. Tot dan blijven de leerlingen in Jeruzalem, waar Jezus is gestorven, verrezen, verschenen en in de hemel is opgenomen. Daar gaat hun verkondiging van start. Daar ook ontstaat de eerste gemeenschap. **Hoe is het Evangelie buiten de poorten van Jeruzalem gebroken?** Waarom zijn er leerlingen uit de hoofdstad van hun 'Joodse land' (weg)getrokken? We volgen het verhaal tot en met de ommekeer en eerste verkondiging van Saulus.*

David Godecharle

De beweging van binnen naar buiten in *Handelingen* gebeurt plots, onverwacht en dramatisch. Ze komt er niet als het resultaat van een weldoordachte en zorgvuldig opgebouwde strategie. Om de verhaallijn te begrijpen, staan we even stil bij een intern conflictmoment in de gemeente. De 'Hellenisten morren tegen de Hebreëen', omdat ze menen dat 'hun weduwen bij de dagelijkse ondersteuning achtergesteld werden'. Daarop vertrouwen 'de twaalf' de zorg voor die 'noodzaak' aan zeven medewerkers toe, uitgekozen door de leden van de gemeenschap. Zelf blijven de apostelen zich 'toeleggen op het gebed en de bediening van het woord' (6, 1-6).

Stefanus – Saulus

Dat de taakverdeling erg flexibel is, wordt al snel duidelijk. Lucas vervolgt namelijk met de lotgevallen van Stefanus, de eerstgenoemde in de lijst van 'de zeven' en 'een man vol geloof en Heilige Geest'. Hij is 'door God rijk begunstigd met kracht', 'verricht grote wonderen en tekenen onder het volk' en 'spreekt met geest en wijsheid' (6, 5.8.10). Maar de tegenstand die de apostelen al enige tijd ondervinden, komt nu tot een brutaal hoogtepunt. Onder valse voorwendsels wordt Stefanus aangeklaagd, gearresteerd en na een lange toespraak

gestenigd. Het lijdensverhaal van de (naar de christelijke traditie) eerste martelaar lijkt erg op dat van Jezus. De moord op Stefanus gaat als een schokgolf door de gelovige gemeenschap. "Op die dag brak er een hevige vervolging uit tegen de gemeente in Jeruzalem; met uitzondering van de apostelen raakten allen verspreid over de landstreken van Judea en Samaria" (8, 1).

Een van de opposanten wordt bij naam genoemd. "Saulus was het eens met de moord op Stefanus" (8, 1). De 'jongeman' bewaakt de kleren van de moordenaars (7, 58; 22, 20). Meer nog, "Saulus wilde de gemeente vernietigen; hij drong de huizen binnen, sleepte mannen en vrouwen naar buiten en liet ze gevangenzetten" (8, 63). Zo maken we kennis met S/Paulus: als onderdrukker en medeverantwoordelijke voor de verstrooiing van de leerlingen. De introductie komt op een symbolische plaats in *Handelingen*. Saulus staat aan het prille begin van de missionaire expansie: niet als toekomstige verkondiger, maar als vervolger.

Filippus – Petrus – Johannes

De crisis houdt kansen in. Immers, "toen ze zo verspreid waren geraakt, trokken ze rond en verkondigden de goede boodschap" (8, 4).

De eerste prediker in ons verhaal is Filippus, de tweede van de kring van 'de zeven'. In de stad Samaria komt 'iedereen in de ban' van zijn woorden en wonderen. De inwoners keren zich af van de lokale, populaire magiër Simon en laten zich dopen. Ja, "ook Simon zelf kwam tot geloof en bleef na zijn doop voortdurend bij Filippus" (8, 13).

Filippus baant de weg voor de apostelen, die ondanks de vervolging in Jeruzalem waren gebleven. Ze vaardigen Petrus en Johannes naar Samaria af, het prominente duo dat na Pinksteren het voortouw nam (Hnd 3, 1-5, 42). Door hun gebed en handenoplegging ontvangen de gedoopten in Samaria de Geest, 'die nog op niemand van hen was neergedaald'. Er volgt nog een scherpe confrontatie tussen Simon Petrus en Simon de magiër, die zelf de spirituele macht van de apostelen middels een geldsom wil verwerven. Petrus maant hem echter aan tot oprechte bekering tot God (8, 14-25). Nu is de missionering in Samaria volop aan de gang. "Toen zij (n.v.d.r. Petrus en Johannes) zo van de Heer hadden getuigd en zijn woord hadden gepredikt, keerden ze terug naar Jeruzalem, en verkondigden nog in veel Samaritaanse dorpen de goede boodschap" (8, 25).

› *Iedereen stroomde toe om hem te zien en naar hem te luisteren, in de ban van zijn woorden en daden.*

Filippus – Paulus

Hoe het Filippus vergaat in Samaria, komen we niet te weten. Een ‘engel van de Heer’ stuurt hem immers opnieuw uit, ‘in zuidelijke richting, naar de weg die van Jeruzalem naar Gaza loopt’ (8, 26). Hij kruist het pad van een Ethiopische pelgrim en legt hem in diens reiskoets een tekst uit de profeet Jesaja uit (53, 7-8). Hij doopt de man zodra er water in zicht is. ‘Plots weggenomen door de Geest’, trekt Filippus verder ‘en verkondigde in alle steden de goede boodschap, tot in Caesarea toe’ (8, 40).

In die havenstad ontmoeten we Filippus nog een enkele keer, vele hoofdstukken verder in *Handelingen*. De ‘evangelist’, zoals hij genoemd wordt, of ook nog ‘een van de zeven’, heeft ‘vier ongetrouwde dochters, die profetes waren’ (21, 8-9). Zijn huis is de laatste halte op de zendingsreis van Paulus, zoals Saulus intussen genoemd wordt (13, 9), en zijn gezelschap, vlak voor diens arrestatie in Jeruzalem (21, 10-14). Lucas maakt de cirkel rond: finaal passeert Paulus bij de man bij wie de uitrol van Jezus’ programma voor de missie vanuit Jeruzalem begon (21, 10-14).

Saulus – Jezus

Terug naar de verhaallijn na de verkondiging in Samaria. De ijver van Saulus is immers niet gestild, wel integendeel. Intussen beschikt hij over machtigingsbrieven van de hogepriester om ‘aanhangers van de Weg’ in de synagogen van Damascus gevangen te nemen en naar Jeruzalem over te brengen (9, 1-2). In die ene zin geeft Lucas ons veel informatie. Er is een geloofsge-meenschap in Damascus (9, 14), een heel eind verder van Jeruzalem dan de eerdere

vermelde plaatsen. De blijde boodschap is dus veel verder verspreid dan de lezer tot nog toe vernam. De leerlingen nemen er deel aan het (gebeds)leven in de synagogen. En het beroep op de brieven onthult de motivatie van Saulus: hij wil de leerlingen van Jezus terug tot de rechte leer brengen.

Het plan verkeert in zijn tegendeel. De reis van Saulus naar Damascus is een van de gekendste verhalen uit de Bijbel en de (christelijke) geschiedenis. De vervolger wordt plotsklaps volgeling en verkondiger. Bijzonder is wel dat het bekeringsverhaal driemaal voorkomt in *Handelingen*. In zijn verdedigingsredes hervertelt Paulus namelijk in detail wat hem is overkomen (22, 3-21; 26, 4-18; zie ook 9, 27). Enkele lijnen komen telkens terug, we stippen er drie aan.

“De reis van Saulus naar Damascus is een van de gekendste verhalen uit de Bijbel en de (christelijke) geschiedenis.”

Ten eerste ligt de nadruk op het feit dat S/Paulus ‘op weg’ is. ‘Onderweg’ overvalt hem het ‘hemelse licht’ (9, 3.17.27; 22, 6; 26, 13). Ten tweede verschijnt de verrezen Jezus ten tonele, zoals bij de apostelen in het begin (al is het hier in een visioen). “Saul, Saul, waarom vervolgt je mij? [...] Ik ben Jezus die jij vervolgt.” De vervolging van de leerlingen is fundamenteel een vervolging

van Jezus zelf (9, 4-5; 22, 7-8; 26, 14-15). Ten derde zijn ommekeer en zending aan elkaar gekoppeld. Jezus omschrijft Saulus als het ‘uitverkoren werktuig om mijn naam te brengen voor heidenen en koningen en de kinderen van Israël’ (9, 15).

Saulus – Barnabas

En nu? Na op krachten te zijn gekomen, gaat Saulus ‘meteen’ in de synagogen van Damascus aan de slag en verkondigt er Jezus als ‘Zoon van God’ en ‘Messias’ (Zie evenwel Gal 1, 13-2, 21 voor een andere versie van het vervolg na de ommekeer). Hij krijgt evenwel af te rekenen met ongeloof – “Dit is toch de man die in Jeruzalem iedereen naar het leven stond die deze naam aanroept!” – en tegenstand – “De Joden beraamden een plan om hem ter dood te brengen.” Met behulp van ‘zijn’ (!) leerlingen ontvlucht Saulus Damascus in de nacht en trekt hij naar Jeruzalem (9, 19-25).

Terug in Jeruzalem dus. De cirkel is rond. Daar overkomt (de omgekeerde) Saulus hetzelfde. Om het ongeloof te temperen, neemt Barnabas het voor Saulus op bij de apostelen, waarna hij ‘vrijmoedig’ optreedt ‘in de naam van de Heer’. Toch wordt de tegenstand er niet minder op, ditmaal uit andere hoek. De ‘broeders’ brengen Saulus ‘naar Caesarea en stuurden hem vandaar naar Tarsus’ (9, 26-30), zijn geboortestad (21, 39).

Met een hoopgevend perspectief sluit Lucas de voorbije episoden af: “In heel Judea, Galilea en Samaria kon de gemeente zich nu in vrede ontplooiën. Ze leefde in ontzag voor de Heer en de troost van de Heilige Geest, en nam in aantal toe” (9, 31).

TOT DE VERBEELDING SPREKEN

WERK MAKEN VAN DIGITALE EVANGELISATIE

13 maart 2020. Wie herinnert zich die datum niet? Omwille van de coronacrisis kwam er een lockdown. Alles ging dicht, ook de kerkgebouwen. En dus besloten Bart Paepen, pastoor van de Onze-Lieve-Vrouwekathedraal, en Luc Coremans, beleidsmedewerker van diezelfde kathedraal, de vieringen te streamen via YouTube en Facebook. Al snel kwam daar ‘De dagelijkse verbinding’ bij. Langs die digitale weg wilde bisschop Bonny het contact met de mensen behouden. Met het programma ‘Kroongetuigen’ hoopte Bart vooral kinderen en jongeren te bereiken. Zowel Bart als de bisschop zagen en zien kansen om via de nieuwe media tot verbinding te komen. Kansen tot ‘digitale evangelisatie’.

Marc Phlips en Saskia van den Kieboom

In die eerste lockdown sprongen Luc en Bart in het diepe. Barts camera-ervaring beperkte zich tot de reeks *De Schatkamer* die hij maakte voor de kathedraal. Ook Lucs technische ervaring met camera- en montagewerk was eerder miniem. De kapelaansacristie van de kathedraal werd omgebouwd tot studio. Voorhanden waren een camera, enkele spotjes, een monteerlaptop en een groen doek om mee aan de slag te gaan. Er werd hard gewerkt. Luc en Bart vormden samen een bubbel en maakten dagen van soms wel zeventien werkuren. “We hadden heel wat te leren”, blikt Luc terug. “We kregen – gelukkig maar – bijval van Bert Cluytens die ons wegwijs maakte in de wondere wereld van de techniek. Het was spannend, maar ook erg leuk.”

Hollywoodfilm

Nadien volgden nieuwe ideeën en nieuwe programma’s. De studio verhuisde naar het parochiecentrum van de kathedraal in de Heilige Geeststraat. Er kwam een tweede camera en beide mannen leerden de technische kneepjes van het vak. “Ik deed veel aan zelfstudie. Het technische werk verliep steeds vlotter, maar het bleef enorm arbeidsintensief. Beeld je het maar eens in: in de aftiteling van

de gemiddelde Hollywoodfilm rollen talloze namen over het scherm van mensen die meewerkten aan het totaalproduct. Wij doen alles met twee, hooguit met drie”, getuigt Luc.

Tekenen van de tijd

Bisschop Bonny las de tekenen des tijds en sprak de wens uit om ook na corona de digitale wereld verder te verkennen en het kerkelijke aanbod uit te breiden. “De bisschop had grootse plannen voor de nieuw op te richten dienst Digitale Evangelisatie”, vertelt Bart. “Het zou een dienst worden met stafmedewerkers en mezelf als bisschoppelijk gedelegeerde. Bij het uitwerken van een eerste businessplan bleek al snel dat het een erg dure aangelegenheid zou worden. Een en ander diende bijgesteld.” Hij vervolgt eerlijk: “We dienden ook het bereik van onze eerdere programmatie kritisch onder de loep te nemen. Hoe enthousiast de reacties op de programma’s tijdens de eerste coronagolf ook waren, ze kwamen zelden vanuit de doelgroep waarvoor we ze maakten. *Kroongetuigen* werd vooral bekeken door oudere mensen die zich al in kerkelijke kringen bewegen. We bereikten met onze programmatie nauwelijks nieuwe mensen, laat staan jongeren.”

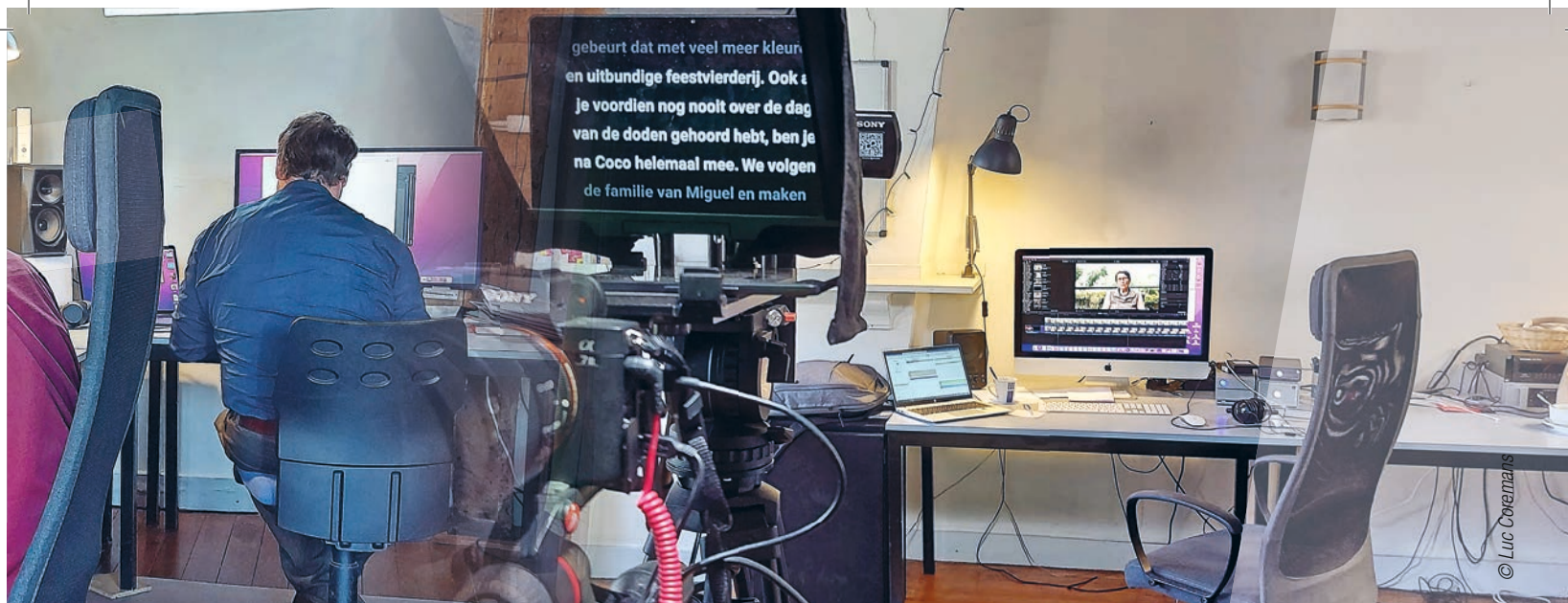
Na een tussentijds overleg met de bisschopsraad in december 2021 werden er voor 2022 drie doelstellingen geformuleerd: (1) ten dienste staan van de diocesane diensten en (2) de bisschopsraad, alsook (3) specifiek evangeliserend werk. Bart maakt het meteen concreet: “Zo maakten we een filmpje met getuigenissen van pastoraal werk(st)ers ter gelegenheid van vijftig jaar PWW (1). Op pinkstermaandag beleefden we de diocesane ontmoetingsdag in Turnhout als reporters (2)”.

De mosterd

Voor het specifiek evangeliserende werk (3) haalt Bart de mosterd bij Robert Barron, diocesaan bisschop van Winona-Rochester in Minnesota en bezieler van het mediaplatform ‘Word on Fire’. Daar laat Barron met geschreven teksten, podcasts en prachtig beeldmateriaal zien hoe klassieke en populaire cultuur – onder andere filmcultuur – is doordrongen van het christendom. Bart is er zich van bewust dat bisschop Barron iets andere budgetten heeft om mee te werken dan hijzelf, maar vindt het interessante ideeën om mee aan de slag te gaan. Bart wil zich in eerste instantie richten op YouTube en de wereld van podcasts, later zijn er wellicht nog andere media te verkennen.

“Met de eerste twee doelstellingen richten we ons tot het vertrouwde binnenkerkelijke publiek. Met de derde doelstelling hopen we een bredere groep aan te spreken, wat we ‘de Atheners’ noemen,” vervolgt Bart. Hij verduidelijkt meteen: “Wanneer we de *Handelingen van de Apostelen* lezen, kunnen we drie groepen van toehoorders onderscheiden die vandaag nog steeds relevant zijn. Allereerst zijn er de mensen uit Jeruzalem of vrome mannen die deel uitmaken van de joodse religieuze gemeenschap. Het

is vandaag ons vertrouwde kerkelijke publiek. Maar Paulus begaf zich ook tussen de mensen van Athene, de Stoïcijnen en Epicuristen. Zij vormen de tweede groep. Ze behoren niet tot de kerngemeenschap, maar willen toch van alles weten over het geloof. Vandaag komen we veel 'Atheners' tegen, mensen die niet meer kerkbetrokken zijn, soms nog wel iets over geloof weten, maar wel heel nieuwsgierig zijn."

Vaders en moeders

Als voorbeeld verwijst hij naar de vaders van eerstecommunicanten. "Vaak zijn het moeders die hun kinderen opgeven voor de eerste communie. We constateren dat vaders doorgaans wat verder van de Kerk staan dan moeders. Hoewel ze zichzelf niet katholiek noemen, staan ze er toch open voor om het kerkgebouw te betreden. En wanneer ik met hen in gesprek ga, ontdek ik meer dan eens een nieuwsgierige open houding. Wat kunnen we aanbieden om die vaders een stap of zelfs enkele stappen dichterbij de Kerk te brengen?" Hij beseft: "Het gevaar om te 'recupereren' of 'christianiseren' loert hier om de hoek. Dat is evenwel niet de bedoeling. Wat we beogen, is te 'connecteren met de Atheners' en hun woorden en waarden uit de christelijke traditie aan te reiken."

Tot slot zijn er de inwoners van Efeze. "In *Handelingen* hebben we het dan over de handelaren van Artemis-beeldjes die bij wisseling van de religieuze wacht hun handel in gevaar zien komen. Ze staan sceptisch, zelfs vijandig, tegenover het prille christendom", vervolgt Bart. "In de huidige tijd zijn er ook veel 'Efeziërs' of mensen die onverschillig of afwijzend staan tegenover religie." Ze vragen om een hele andere communicatie die we nog moeten ontdekken. Daar zijn we nog niet aan toe."

Screensaver

In het najaar komen Bart en Luc met het programma 'screensaver' naar buiten. "In een reeks afleveringen ga ik in verschillende films en series op zoek naar christelijke elementen", legt Bart uit. "Op beschrijvende manier wil ik laten zien waar knooppunten zitten tussen Bijbel en film. Zo ging ik aan de slag met de film *Iron Man* van Marvel, die heel wat jonge mensen wel kennen. De film gaat over roeping: over ontdekken wie je bent en wat je kunt en daarnaar leven. Uiteindelijk geeft Iron Man zijn leven opdat de anderen zouden kunnen leven."

"Via digitale evangelisatie willen we bouwen aan christelijke verbeelding."

Ook de film *Don't look up* is boeiend werk materiaal. Een student astronomie ontdekt dat een komeet binnenkort alle leven op aarde zal vernietigen. De overheid ontkent en geeft een eigen draai aan de werkelijkheid. "We maken kennis met de jonge Yule, aanvankelijk een achteloze tiener. Aan het slot van de film weet hij een troostend gebed uit te spreken waarin hij, zonder anderen zijn ideeën te willen opdringen, God dankt, prijst en vraagt om bijstand, ondanks de donkere tijden."

Bart hoopt met digitale evangelisatie – dat is slechts een werktitel – te kunnen bouwen aan christelijke verbeelding. "Verbeeldingskracht in het algemeen en christelijke verbeeldingskracht in het bijzonder is bij vele mensen totaal

afwezig", meent hij. "Ons geloof is echter op verbeelding gestoeld. Als de verbeelding afwezig is, is het moeilijk om te geloven. Er lopen veel 'Atheners' rond die wel een zekere interesse hebben, maar die noch de taal noch de verbeelding hebben om zich voor te kunnen stellen wat het is om christen te zijn. Die groep enigszins welwillend maken om al eens te ontdekken wat christendom of christelijk geloven is of kan zijn, zou al een hele stap zijn. De volgende vraag zou dan zijn wat voor invloed dat kan hebben op jouw leven."

Weerwoord

"Daarnaast is het goed dat we als gelovigen zelf ook een weerwoord hebben, wanneer we bevraagd of bekritiseerd worden. Veel mensen van buiten de Kerk hebben hun eigen idee of mening over de Kerk zonder evenwel goed te weten waarover ze spreken. Ik hoop dat de Dienst Evangelisatie hun een informerend en misschien zelfs een apologetisch antwoord kan geven. We mogen ons er immers best wel aan wagen om geloofswaarheden overtuigend te verdedigen, een kunst die we zelden beoefenen in de Vlaamse Kerk", vervolgt Bart. "Zeggen wie we zijn en wie we niet zijn, waar we voor staan en waar we niet voor staan. Wat kerkelijk is en wat niet. Wie Jezus is en wie Hij niet is. Die vragen doen stellen, goesting doen geven om erover na te willen denken, een dialoog aangaan met 'mensen van Jeruzalem en Athene' en hopelijk ook ooit met 'de mensen van Efeze'."

Ondertussen droomt hij verder ... over een project over christelijke elementen die we tegenkomen op straat, bijvoorbeeld in een straatnaam als 'Lazarusstraat'. "Graag zou ik voorbijgangers eens bevragen over wat die naam hun zegt ..."

› In de metro van Kiev. Een foto van Natalia Vainilovych bij het vluchtverhaal van Oksana uit Kiev (Je leest het op www.paxchristi.be, surf naar 'nieuws' en naar 'het vluchtverhaal van Oksana uit Kiev'.) Natalia maakt deel uit van een terugspeeltheatergroep in Oekraïne en besloot om foto's te nemen van de oorlog in Oekraïne, als de veiligheid het toelaat.

› Stiltecirkels. Mensen die in alle stilte in de openbare ruimte in een cirkel staan. Het is een krachtig beeld tegen geweld.

Met de inval van Rusland in Oekraïne ziet Pax Christi Vlaanderen met lede ogen aan dat veel Europese landen hun budgetten voor defensie fors verhogen. “En dat zeker al voor de komende tien jaar”, betreurt Annemarie Gielen, bewegingswerker conflictregio's bij Pax Christi Vlaanderen. “Militaire interventies zijn erg duur en zijn bovendien geen garantie op succes. Het gaat ook vaak ten koste van budgetten voor bijvoorbeeld onderwijs, gezondheidszorg, detentie of opvang van asielzoekers.” Vanaf 21 september, de internationale dag voor de vrede, tot begin oktober, staat het ‘Vierend en Bezinnend’ aanbod van de Vlaamse vredesbeweging volledig in het teken van detentie.

Saskia van den Kieboom

Meer dan ooit trekt Pax Christi Vlaanderen de kaart van vredesspiritualiteit en vredeseducatie. Daarmee boort de vredesbeweging vier thema's aan. “Allereerst is er veiligheid en ontwapening”, duidt Annemarie. “We pleiten voor het bannen van wapens die het internationaal recht schenden en informeren mensen over de gevaren van zulke wapens.” Ze vervolgt: “Militaire aanwezigheid is bovendien niet altijd bevorderlijk voor duurzame veiligheid en vrede. Dat begint bij goed onderwijs, bij de strijd tegen armoede, polarisatie en eenzaamheid. Meer wapens zorgen enkel voor schijnveiligheid.”

Daarnaast zet de Vlaamse vredesbeweging in op het gevoel van veiligheid in de eigen samenleving. Momenteel richt ze zich daarbij vooral op de omgang met mensen zonder verblijfsdocumenten en mensen in detentie. “Het zijn groepen mensen die soms een gevoel van onveiligheid creëren, terwijl zij juist leven in een onveilige situatie”, legt Annemarie uit. “Mensen zonder papieren hebben dikwijls geen recht op goed onderwijs, geen mogelijkheid om veilig te kunnen werken en kunnen – in het beste geval – enkel aanspraak maken op basale medische zorg. Gedetineerden die hun straf uitzaten en worden vrijgelaten, hebben vaak geen netwerk

om op terug te vallen, geraken moeilijk aan een baan en krijgen dikwijls geen echte kans om opnieuw te beginnen, waardoor het risico op hervat groter is. Hoe kunnen we deze groepen beter betrekken in de samenleving?”

Centraal in de thematiek van de vredesspiritualiteit staat de figuur van Jezus die, zeker in de Bergrede, de inspiratiebron voor Pax Christi, een radicaal andere weg inslaat in het omgaan met vijanden. “Jezus predikt actieve geweldloosheid”, duidt Annemarie. “Ook Gandhi, Nelson Mandela en Martin Luther King zijn sterke figuren in de beweging van actieve geweldloosheid. Behalve met inspirerende figuren werken we met verschillende methodieken, zoals geweldloze communicatie van Marshall Rosenberg. Dat is een manier van communicatie die niet uitgaat van de aanval of de verdediging, maar van het leggen van verbinding. Ze wil niet confronteren maar gaat op zoek naar empathie voor de ander. Het klinkt eenvoudig en voor de hand liggend, maar dat is het allerminst.”

Ten slotte focust Pax Christi Vlaanderen op conflictgebieden. Voornamelijk op Israël en Palestina, in mindere mate op Rwanda, Burundi en Congo en uiteraard op de actuele oorlog in

Oekraïne en Rusland. “In die regio's zoeken we naar groepen mensen die op geweldloze wijze in verzet komen tegen onrecht. Groepen mensen die zoeken naar verbinding, dialoog en diplomatie, omdat dat uiteindelijk de enige weg is naar duurzame vrede. We oefenen invloed uit door samen met andere vredesorganisaties te lobbyen bij onze overheid om meer in te zetten op diplomatie dan op bewapening, door mensen te informeren over lopende conflicten, door verscheidene stemmen aan het woord te laten, bijvoorbeeld uit Russische vredesbewegingen.”

“Uiteraard gaat de aandacht nu vooral naar de oorlog in Oekraïne”, erkent Annemarie. “Hoe langer die duurt, hoe meer instabiliteit. Heel wat armere landen zijn afhankelijk van Oekraïens graan. Er dreigt een enorme voedselcrisis, wat nog meer onvrede in de hand werkt.” Ze vervolgt: “De maatregelen tegen Rusland zijn geen weg naar vrede. Er dient werk gemaakt van echte vredesonderhandelingen, hoe moeilijk dat ook is. Ook in onze contreien leeft het idee dat het nodig is om wapens te leveren aan Oekraïne, maar dat zal het probleem ‘Rusland’ niet oplossen. Er moet dringend ingezet worden op echte vredesdiplomatie. Het klinkt voor sommigen wollig, maar het is de enige weg naar duurzame vrede.”

STAIRWAY TO HEAVEN

KMSKA HEROPENT

Twintig jaar geleden werden de eerste plannen gesmeed voor de renovatie van het Koninklijk Museum voor Schone Kunsten Antwerpen, opgetrokken tussen 1883 en 1890. Na een sluiting van maar liefst elf jaar gooit het de deuren terug open op 24 september, enthousiast en trots. Want de renovatie is al een kunstwerk op zich. De herinrichting combineert eerbied voor de bestaande kunstcollectie met openheid voor nieuwe accenten. “Kunst”, aldus Luk Lemmens, gedeputeerde van de provincie Antwerpen en voorzitter van vzw KMSKA, “moet je niet alleen bekijken en bewonderen, maar ook beleven. Een bezoek aan het museum wordt dan ook een heuse totaalbeleving, voor jong en oud.”

Nathalie Milio en Ilse Van Halst

Nog voor je als bezoeker binnengaat, prikkelt een indrukwekkende hedendaagse mozaïek met vierhonderdduizend steentjes, uniek in Europa, en met tal van accenten uit schilderijen uit het museum, je om doorheen de kunstgalerijen op zoek te gaan naar het origineel. Ze is meteen een ode aan de authentieke mozaïeken in de Keyserzaal van het KMSKA, een traditie in het Antwerpen aan het einde van de negentiende eeuw, wat de liefhebber van de Bourla of de bezoeker van de Zoo zal herkennen. Binnen creëert het KMSKA met kunstwerken van Christophe Coppens her en der onverwachte, zelfs bewegende kunstwerken die uitnodigen tot interactie. In sommige bestaande zalen zullen schilderijen geprojecteerd worden, zodat jong en oud als het ware in een werk kunnen stappen, in andere worden meesterwerken voor je ogen gerestaureerd. En wie weet, word je wel aangesproken door Radio Bart. Bart, een medewerker van het museum die blind is geworden en een prachtige stem heeft, zal met zijn Radio door de zalen reizen en bezoekers uitnodigen om te vertellen wat ze in een of ander schilderij ontdekken.

Twintig jaar geleden iets plannen, houdt het risico in dat de tijd je inhaalt, beseft Luk Lemmens

goed. “En ook al gebeurde dat op een aantal vlakken – zo voorzagen we balies voor de ticketverkoop, terwijl dat vandaag online verloopt – op vlak van architectuur is het vernieuwend. Op een wonderwel geslaagde manier paste Dikkie Scipio en KAArchitecten de verticale lijnen van de nieuwe zalen in in de horizontale lijnen van de bestaande ruimtes, zodat het museum zijn ziel behoudt.” Wie weet, ontwaar je die op de ‘stairway to heaven’, zoals voorzitter Luk Lemmens de schier eindeloze trap hemelwaarts naast een van de nieuwe zalen omschrijft.

“Het slimme ontwerp herstelt het historische loopparcours, voegt dertig procent vloer- en veertig procent muuropervlakte toe, lost de vroegere logistieke problemen op en betekent een aanzienlijke professionaliteitswinst zonder esthetische compromissen”, verduidelijkt directeur Carmen Willems. Het museum herbergt zo’n 8.400 religieuze en profane werken waarvan er zo’n 650 op zaal komen. Grote altaarstukken, vaak afkomstig uit verdwenen kerken, zoals het zeshonderd kilo zware *Doopsel van Christus* van Rubens dat midden maart na meer dan tien jaar en een hachelijke takelbeweging weer als eerste

op zijn oorspronkelijke stek belandde, nemen daarin een belangrijke plek in.

Tijdens de sluiting werden 180 schilderijen en beeldhouwwerken gerestaureerd. Voor Memlings’ *Christus met de musicerende engelen* werd zelfs een intern restauratieatelier opgericht, wat resulteerde in een nevenproject met enkele *artists in residence* van onder meer op paneel nagemaakte muziekstukken. “Het is slechts een van de voorbeelden waarmee het KMSKA bezoekers nog meer in de museale beleving van verrassing en verwondering wil trekken”, aldus Carmen Willems.

Ze aarzelt geen seconde als we polsen naar haar favoriete werk dat ook de religieuze meerwaardezoeker aanspreekt: “De sobere *Madonna van Fouquet* uit 1454 die een zaal deelt met de papegaai van Rubens en werken van Luc Tuymans en Marlène Dumas. Veel jonge, hedendaagse kunstenaars putten er nog steeds gretig inspiratie uit. De *Madonna* toonde zich tijdens de sluiting reislustig en verbleef een tijdje in de Getty Foundation voor een internationale tentoonstelling en restauratie. Grappig detail: op haar campagneaffiche koos Los Angeles er in 2019 voor om de ontblote borst van de Madonna weg te snijden: een briljante marketingzet.”

Een lange sluitingsperiode staat doorgaans synoniem voor de afwezigheid van publiek. De reizende kunstwerken bereikten tijdens hun bruikleen nochtans acht miljoen bezoekers, becijferde het KMSKA. “Een opsteker die bewijst dat onze collectie makkelijk de concurrentie kan aangaan met internationale topmusea zoals het Prado, het Louvre of het Rijksmuseum.”

Nieuwsgierig? Vanaf 24 september kan je een kijkje gaan nemen.

IN DE KIJKER

EEN PASTORALE EENHEID DICHT BIJ ONZE TIJD

Op zondag 25 september zal het team van de pastorale eenheid Oscar Romero officieel aangesteld worden tijdens een plechtige eucharistieviering in Sint-Lambertus Ekeren, de zondagskerk waar in de toekomst elk weekend samen eucharistie gevierd zal worden. **“Onze pastorale eenheid wil, met respect voor ieders eigenheid, mensen in verbinding brengen en zo bouwen aan een open en gastvrije, katholieke gemeenschap. Daartoe versterken we elkaar in het vieren, voeden, verkondigen en beleven van ons geloof”**, aldus Erik Van Tricht, bruggenbouwer binnen het team van Oscar Romero.

Marc Philips

“Onze nieuwe pastorale eenheid verenigt de twaalf parochies van Merksem, Ekeren, Hoevenen, Stabroek, Zandvliet en Berendrecht. Dat samenwerkingsverband vervangt de bestaande federaties en tracht naast de parochies ook andere geloofskernen zoals scholen, RVT’s en ziekenhuizen te betrekken bij de werking en uitbouw van het pastorale leven. Een en ander werd gedurende enkele jaren grondig en gedreven voorbereid door een aantal vrijwilligers, onder begeleiding van An Verheyen, adjunct van de bisschoppelijk vicaris van het vicariaat Antwerpen”, schetst Erik.

De daad bij het woord

Teamlid Greta Van den Bogaert vult aan: “Naast bezoeken aan de verschillende parochies vond er ook een publieke bevraging plaats op zoek naar een geschikte naam voor onze nieuwe pastorale eenheid. De keuze viel op Oscar Romero, een heilige dicht bij onze tijd. Hij stond aan de kant van de minsten en had een voorkeursoptie voor de armen. Hij klaagde onrechtvaardigheid aan en ondernam acties, wat onze pastorale eenheid ook wil doen. Niet alleen toekijken en analyseren, maar ook de daad bij het woord voegen.”

“Om de pastorale eenheid te laten functioneren tracht het bestuurlijke team allereerst de geloofskernen met elkaar in contact te brengen en ze te laten samenwerken”, aldus procesbegeleider An. “Dat verbindende werk gebeurt

in overleg met vier werkgroepen met telkens een teamlid als meewerkend aanspreekpunt: Liturgie en Gebed (Marie Therese Sterckx), Catechese en Verkondiging (Greta Van den Bogaert), Financieel en Materieel Beheer (Hubert Overmeire) en Diaconie en Solidariteit (Erik Van Tricht, in afwachting van een nieuw teamlid). Marc Verberckx is de geestelijke begeleider van het team, zonder bijkomende opdracht. Dat wil zeggen dat hij niet de pastoor wordt van de nieuwe pastorale eenheid.” Met grote waardering voor het door het team en andere vrijwilligers reeds afgelegde voorbereidende traject vervolgt ze: “Elke parochie zal een teamlid als aanspreekpunt hebben. Het team wenst via de werkgroepen, de parochies en andere plaatselijke geloofskernen te weten wat er leeft en zo voeling te houden met wat er nodig is voor het behoud en de versterking van de pastorale werking en het financiële en materiële beheer.”

Inspireren

“Bestaande initiatieven in bepaalde parochies of federaties kunnen inspirerend werken op andere plaatsen. Zo vergaderde de werkgroep ‘Catechese en Verkondiging’ voor het eerst in volle coronatijd. Samenkomsten mochten niet, vieringen konden niet doorgaan en werden verplaatst. Toch wilde men de kinderen en jongeren van de pastorale-eenheid-in-wording een degelijke voorbereiding geven op hun eerste communie en vormsel en erover waken dat door het verschuiven van data ouders de kans

hadden om te kunnen aansluiten bij een viering. Het was geen makkelijke tijd, maar dankzij de verbondenheid tussen de verscheidene catechesegroepen hebben we het klaargespeeld en veel van elkaar geleerd. Toch blijft iedere catechesegroep momenteel op vertrouwde wijze en met eigen accenten voortwerken”, blikt Greta terug. “Ondertussen is ook een initiatief voor huwelijks catechese opgestart, wat nog op geen enkele van onze parochies bleek te bestaan.”

Relatie met God

“Het behoort tot de opdracht van een pastorale eenheid om de meest optimale omstandigheden te creëren waarin gelovigen gestalte kunnen geven aan hun relatie met God in gebed, liturgie en sacramenten. Onze werkgroep ‘Liturgie en Gebed’ wenst voorlopig niets te veranderen aan de planning van de eucharistievieringen en gebedsdiensten in de verschillende parochies. Zolang de weekendvieringen op de verschillende locaties als waardevol ervaren worden en het haalbaar is, blijft dat ongewijzigd”, benadrukt teamlid Marie Therese.

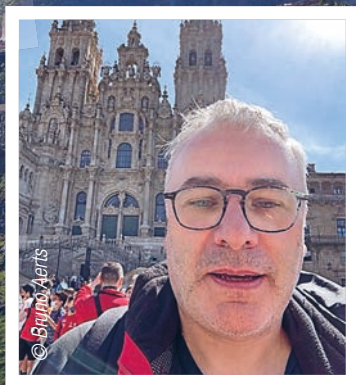
“Tegelijk willen we voorbereid zijn op de toekomst. Waar het zinvol voortbestaan van een geloofskern bedreigd wordt of – nog beter – waar nood is aan een nieuwe geloofskern, zullen we daar samen trachten voor te zorgen”, blikt Erik als verantwoordelijke ‘Gemeenschapsopbouw’ hoop- en vertrouwensvol vooruit.

ESTAFETTE

EEN MEDEWERKER UIT DE KERK AAN HET WOORD

Vicaris Bruno Aerts pelgrimeert
naar Santiago de Compostella.

‘Een totaalervaring.’ ‘Je komt als een ander mens terug.’ De clichés over een pelgrimstocht naar Compostella die Bruno Aerts steeds op ongeloof onthaalde, zijn meer dan waar. Dat erkent de pastoor van de Sint-Jacobskerk grif na zijn staptocht vanuit Sevilla naar de stad van de apostel Jacobus, patroon van zijn monumentale kerk in Antwerpen. “Omdat je de hele dag buiten doorbrengt en je tijd- en ruimtebesef wijzigt”, zoekt Bruno een verklaring. “Als pelgrim leef je op het ritme van de zon, of beter het licht, want ik stapte in het voorjaar, van 12 maart tot 12 mei.”

Overdonderd

Hij onderscheidt zich wel van andere pelgrims in zijn opzet. Doet het er voor heel wat pelgrims niet toe waar ze stappen – het gaat immers om het onderweg-zijn, voor de vicaris deed de omgeving er wel degelijk toe. Hij koos bewust de *Vía de la Plata*, met 960 stapkilometers verdeeld over 38 etappes een van de langste *caminos*. “Het is de oude heirbaan die de Romeinen aanlegden tussen Mérida en Astorga, om vanuit het zuiden van Spanje in Galicië te geraken. Met de christianisering van het Mozarabische zuiden werd die uitgebreid tot Sevilla. In die voetsporen van de Romeinen en de Visigoten stappen was pakkend. Ik was overdonderd door de rijke geschiedenis en cultuur.”

Een pelgrim onderweg ontmoet niet enkel andere stappers en Spanjaarden, de traditie wil dat hij ook zichzelf tegenkomt. “Ik ben een stadsmens. Een mens van musea. Ik had nog nooit gestapt, laat staan gekampeerd. Velen hadden ook niet verwacht dat ik het zou volhouden”, zegt hij met een glimlach van voldoening, om meteen te erkennen:

“Ik had best wat stress onderweg. Stress om me te oriënteren. Stress om een bed voor de nacht te vinden. Stress om te eten te vinden, want was er een *alberque* open, vaak was de keuken nog gesloten wegens de coronapandemie ...”

Hij vervolgt: “De gewoonlijk kurkdroge Extremadura was groen dankzij de malse voorjaarsbuien. Maar in plaats van de verschroeiende zon stelden wassende beken en ondergelopen paden tussen hoge muren, omgetoverd in kolkende stromen, me op de proef. Raak ik in paniek? Blijf ik staan? Hoe pak ik het aan zonder natte schoenen te krijgen, want morgen moet ik weer op pad ... Stress dus.”

“Raak ik in paniek? Blijf ik staan? Hoe pak ik het aan zonder natte schoenen te krijgen?”

Ook fysiek kwam hij zichzelf tegen. “De modder die aan mijn schoenen zoog, het vele klimmen en dalen, de zware rugzak, een peesontsteking die terug de kop opstak ... Ik moest erkennen dat de route te zwaar bleek. Gelukkig kan ik snel schakelen. Alleen, ik had geen plan B.”

Eyeopener

De reeds voor vertrek geplande tussenstop in Salamanca om er de Goede Week door te brengen, gaf ruimte tot reflectie. “Ik verbleef bij een priester die confraters onderdak gaf. Ze vertelden over het parochieleven, vrijwilligerswerk enzovoort. Het was een eyeopener”, blikt hij terug. “De bisschop

liet me weten dat hij me verwachtte op de chrisnaviering en aansluitend op de maaltijd. ‘Je bent hier en maakt nu deel van dit presbyterium’, stelde hij simpelweg. Het veranderde compleet mijn beeld over hoe gastvrij je als bisdom kan zijn ...”

Comfortzone

Van Salamanca ging het naar Madrid om rond te dwalen in het Prado. Minder goed nieuws van het thuisfront over de gezondheid van zijn moeder deed Bruno een versnelling hoger schakelen. Hij besloot vanuit Ponferrada op de *Camino Francés* in het noorden de pelgrimsdraad terug op te nemen. “Daar bestaat een dienst die je rugzak vervoert per etappe. Dat was haalbaar voor mij.”

De laatste kilometers en de intocht in Compostella waren een domper. “Te veel grote groepen, te veel lawaai, heel wat gesloten kerken, ook al was het een Heilig Jaar”, blikt hij terug. “In de kathedraal mocht ik mee voorgaan – het was Roepingenzondag – in een prachtige viering. Een beklijvende ervaring.”

Tevreden blikt hij terug. “Reeds in 2019, toen ik 25 jaar priester was, wilde ik een sabbatical nemen. In heel wat landen is het de gewoonte dat een priester na tien jaar een pauze inlast of een andere benoeming krijgt. Toen was het evenwel niet mogelijk. Dit jaar wel en ik besloot kunst te studeren aan een Italiaanse universiteit. Tot bisschop Bonny me herinnerde aan mijn plan om ooit eens naar Compostella te stappen. ‘Treed eens uit je comfortzone’, raadde hij me aan. Uiteindelijk een wijze beslissing.”

Ilse Van Halst

DE KIOSK

MEDEDELINGEN

AANSTELLING

Gert **de Bakker**, pastoraal werker van ons bisdom, Jurgen **Deckx** en Henk **De Kok** werden aanvaard als kandidaat voor het permanent diaconaat voor het bisdom Antwerpen. Ze werden per 18 juni 2022 aangesteld tot lector en acoliet.

EIGEN DIENSTEN

Op 1 augustus 2022 ging Jan **Keustermans** op pensioen als technisch medewerker in het Theologisch en Pastoraal Centrum. Hij was in dienst van 30 april 2001 tot 31 januari 2015 en opnieuw sinds 15 januari 2016.

BENOEMINGEN

Herman **Augustyns**, priester van ons bisdom, voorheen verantwoordelijke liturgie en gebed in de pastorale eenheid Sint-Bernardus (Hemiksem, Niel, Schelle), werd per 1 juli 2022 aldaar benoemd tot verantwoordelijke voor de diaconie en de solidariteit, voor een periode van zes jaar. Hij behoudt zijn overige functies.

Moses **Oguche**, spiritijn, werd per 1 juli 2022 benoemd tot teamlid en parochievicaris in de pastorale eenheid Clara van Assisi (Oud-Turnhout, Turnhout), voor een periode van zes jaar.

Elise **Rondelez**, pastoraal werkster van ons bisdom en benoemd als pastoraal rusthuiswerkster binnen de instellingen van de koepel vzw Zorggroep Zusters van Berlaar, werd per 11 juli 2022 ingezet als pastoraal rusthuiswerkster in het woon-zorgcentrum Heilig Hart in Nijlen, in de pastorale eenheid Sint-Salvator. Haar overige functies werden beëindigd.

Cindy **Rymen**, pastoraal werkster in opleiding, werd per 1 juni 2022 benoemd tot parochieassistent in de pastorale eenheid Rupelkerk Sint-Franciscus (Aartselaar, Boom, Reet, Rumst) en dat tot 30 september 2025. Ze neemt het catecheseproject 'Gezinnen op weg met Jezus' op zich.

Marlyne **Reyniers** werd per 1 juli 2022 benoemd tot teamlid en verantwoordelijke gemeenschapsopbouw en coördinatie in de pastorale eenheid Sint-Bernardus (Hemiksem, Niel, Schelle), voor een periode van zes jaar.

Johan **Vanderheyden** werd per 1 april 2022 benoemd tot teamlid en verantwoordelijke financieel en materieel beheer in de pastorale eenheid Heilige Veronica (Borsbeek, Schilde, Schoten, Wijnegem, Wommelgem), voor een periode van zes jaar.

Marc **Vereycken**, diaken van ons bisdom, werd per 1 juli 2022 benoemd tot verantwoordelijke liturgie en gebed in de pastorale eenheid Sint-Bernardus (Hemiksem, Niel, Schelle), voor een periode van zes jaar. Hij behoudt zijn overige functies.

Jan **Verheyen** werd per 1 november 2021 herbenoemd tot deken van het dekenaat Kempen-Westen en tot lid van het vicariaatsteam van het vicariaat Kempen, voor een periode van zes jaar. Hij behoudt zijn overige functies.

Cia **Wouters** werd per 1 april 2022 benoemd tot teamlid in de pastorale eenheid Heilige Veronica (Borsbeek, Schilde, Schoten, Wijnegem, Wommelgem), voor een periode van zes jaar.

STOPZETTINGEN

Omwille van het bereiken van de leeftijdsgrens van tachtig jaar werd de benoeming van Emiel **Baeckelmans** als teamlid en verantwoordelijke gemeenschapsopbouw in de pastorale eenheid Immanuel (Aartselaar, Boechout, Hove, Kontich, Lint) beëindigd per 27 mei 2021.

Omwille van het bereiken van de leeftijdsgrens nam Marc **Christiaens**, dominicaan, per 11 juni 2022 ontslag als parochievicaris in de pastorale eenheid Heilige Veronica (Borsbeek, Schilde, Schoten, Wijnegem, Wommelgem).

Ief **Janssens** nam per 31 augustus 2020 ontslag als teamlid en verantwoordelijke financieel en materieel beheer in de pastorale eenheid Heilige Thomas (Grobendonk, Herentals, Herenthout, Olen, Vorselaar).

Victor **Vic Nijs**, priester van ons bisdom, is met pensioen en nam per 30 april 2022 ontslag als parochievicaris in de pastorale eenheid Heilige Thomas.

Alexander **Van Biezen** nam per 28 februari 2022 ontslag als teamlid en verantwoordelijke voor liturgie en gebed in de pastorale eenheid Heilige Thomas.

Eline **Vandendriessche** nam per 31 maart 2022 ontslag als diensthoofd bij IJD Antwerpen.

Jens **Van Rompaey** nam per 1 januari 2022 ontslag als verantwoordelijke voor liturgie en gebed in de pastorale eenheid Heilige Gummarus en Zalige Beatrijs (Lier). Hij behoudt zijn overige functies.

De bisschop stelt er prijs op bij deze gelegenheid zijn medewerkers van harte te danken.

MET KINDEREN OP ZOEK NAAR DE DIEPE DINGEN VAN HET LEVEN

“Het ambt van leermeester godsdienst geeft me veel voldoening. Je kan met de kinderen zes jaar op stap gaan en je ziet hen groeien op verschillende vlakken.” (Chantal Somers, leermeester rooms-katholieke godsdienst). *“Wanneer ik voel dat leerlingen zelf ontdekken en onderzoeken hoe ze het christelijke geloof een plaats kunnen geven in hun leven, motiveert dat me om telkens opnieuw met hen aan de slag te gaan.”* (Bieke Segers, leermeester rkg).

In ons bisdom werken ruim tweehonderd leermeesters rooms-katholieke godsdienst in de diverse lagere scholen van het stedelijk, gemeentelijk en gemeenschapsonderwijs. De laatste jaren laat het lerarentekort zich ook hier steeds meer voelen en de godsdienstinspectie is voortdurend op zoek naar gemotiveerde kandidaten die als leermeester godsdienst kinderen willen begeleiden in hun levensbeschouwelijke, religieuze en godsdienstige ontwikkeling.

Meer info bij inspecteur-adviseur Ludwig Getteman via 0496 74 40 06 of ludwig.getteman@rkg.vlaanderen.

© Katholiek Onderwijs Vlaanderen

OVERLIJDEN

Kanunnik Luc **De Fleurquin**, priester van ons bisdom, overleed in Edegem op 15 juni 2022. Als doctor in het burgerlijke en in het kerkelijke recht en licentiaat in de theologie bouwde hij zowel een academische als kerkelijke loopbaan uit. Hij was onder meer actief als hoogleraar aan de KU Leuven en (visiting) professor in binnen- en buitenland, president van het Van Dalecollege, lid van diverse redactieraden en van de werkgroep belast met de hervorming van de wetgeving met betrekking tot de bedienaren van de erediensten en niet-confessionele levensbeschouwingen, een van de vertalers van de Nederlandstalige uitgave van de Codex Iuris Canonici en geestelijk moderator van het Confraternitas Sancti Yvonis. Voor het bisdom Antwerpen was hij vrijwillig medewerkend priester in de parochie Heilige Familie in Edegem (1972-2019); verdediger van de huwelijksband voor het Officialaat

(1975-1984); bisschoppelijk gedelegeerde en vicaris voor canoniek rechtelijke zaken (2009-2014) en juridisch raadgever van de diocesane dienst Canoniek Recht (2014-2020). Daarnaast was hij als gerechtsvicaris verbonden aan de Interdiocesane Rechtbank van Tweede Instantie (2017-2019). Op 21 juli 2009 werd hij aangesteld als titulair kanunnik van het Kapittel van de Onze-Lieve-Vrouwekathedraal van Antwerpen. Hij werd geboren op 19 november 1944 in Schoten en priester gewijd in Antwerpen op 9 april 1972.

Jozef **Jef Snyers**, priester van ons bisdom, overleed in Westmalle op 20 mei 2022. Hij was onder meer actief als onderpastoor (1964-1978) en pastoor (1978-1997) in Brecht, Sint-Leonardus, Sint-Lenaarts, en pastoor in Brecht, Sint-Michel (1992-1997). Van 1990 tot 2004 was Jef ook deken van het voormalige dekenaat Brecht

en aalmoezenier in de woon-zorgcentra De Dennen en Mariënhove in Westmalle. Jef werd geboren op 24 januari 1939 in Herentals en werd priester gewijd op 27 juni 1964 in Mechelen.

Jozef **Van Glabbeek** overleed in Sint-Truiden op 25 juli 2022. Hij was onder meer actief als moderator en voorzitter van de Antwerpse Raad Van Kerken (2006-2018), diaken in Antwerpen, Sint-Laurentius, en in Antwerpen, Sint-Jan De Doper, en federatiecoördinator in de federatie Antwerpen-Zuid. Hij werd geboren in Turnhout op 25 oktober 1952 en tot diaken gewijd in Antwerpen op 24 juli 2002.

André **Waegemans** overleed in Berchem op 9 juli 2022. Hij was actief als verantwoordelijke materieel beheer in de pastorale eenheid Heilige Damiaan (Antwerpen-Kiel, Berchem, Hoboken, Wilrijk). Hij werd geboren in Etterbeek op 3 december 1945.

TE HUUR, TE DUUR? NIET BIJ MIJ!

Op 25 september 2022 vindt de 108ste Werelddag van de Migrant en de Vluchteling plaats. In de boodschap bij die dag roept paus Franciscus iedereen op om mee te bouwen aan “de stad van de toekomst” (Heb. 13, 15) – Het Rijk Gods. Dat betekent: “de omvorming van de werkelijkheid, zodat die almaar meer overeenstemt met het goddelijke plan”. De stad van de toekomst is niet ver en onbereikbaar, maar begint vandaag en met ieder van ons. Niemand mag worden uitgesloten, in het bijzonder kwetsbare mensen niet. Ook vluchtelingen en migranten zijn een onmisbaar deel van de stad die God voor ogen heeft. De paus roept dan ook op om vluchtelingen en migranten niet alleen te tolereren, maar hen ten volle te laten participeren in de ontplooiing van onze samenlevingen. “Er is een enorm potentieel dat benut zou kunnen worden, als we daarvoor openstaan”, stelt Franciscus. Maar hoe kunnen

we werken aan een inclusieve toekomst, als mensen niet eens een plaats vinden om te wonen? De zoektocht naar een goede, betaalbare woning is voor verschillende groepen mensen nagenoeg hopeloos geworden: alleenstaande ouders met kinderen, mensen met een laag inkomen, migranten, vluchtelingen ... Omdat jij het verschil kunt maken, geven Attent, ORBIT en Mondiale Werken informatie over de mogelijkheden om je appartement of (een) deel van je woning te verhuren. *(Rita Boeren)*

De infoavond ‘Te huur, te duur? Niet bij mij!’ vindt plaats op 20 september van 19.30 tot 22 uur in de Parochiezaal Sint-Martinus, Sint-Jozeflei 25, Westmalle. Inschrijven en info bij Rita Boeren via attent@bisdomantwerpen.be of bij Dorina Pagliaro via dorina.pagliaro@bisdomantwerpen.be of 0479 26 61 38.

LERENSLANG

GOED VOORBEELD DOET GOED VOLGEN

➤ *Als alle radartjes op elkaar afgestemd zijn, loopt het samenwerken gesmeerd en gaat niemand 'onderuit'.*

*In maart 2020 viel de wereld stil. De coronamaatregelen ontwrichtten het sociale leven. Ook het gewone pastorale werk kwam tot stilstand. Niemand verwachtte dat de noodtoestand zolang zou duren. **Hoe pastoraal nabij zijn als je niet mag samenkomen in de kerk om te vieren, geen fysieke vergaderingen mag houden, alleen mensen mag ontmoeten uit je eigen bubbel?** Stuk voor stuk vragen die pastores en teamleden pastorale eenheden zich in die tijd stelden en waarmee ze aan de slag gingen. En welke ondersteuning bied je vanuit het bisdom als de situatie voor iedereen nieuw is?*

Myriam Smits

De vragen kwamen ook de adjuncten van de vicaris voor een bepaald dekenaat ter ore. Evenals de oplossingen die de teamleden bedacht hadden om mensen binnen de ruimte van de coronamaatregelen een hart onder de riem te steken. Terwijl het ene team nog aan het bedenken was hoe te handelen, was het andere team al bezig met het uitwerken van een idee. Om te vermijden dat iedereen hetzelfde wiel opnieuw uitvindt en om goede ideeën te delen in coronatijden waar de gebruikelijke vergaderingen over de grenzen van de pastorale eenheden niet konden doorgaan, ging een nieuwe werkgroep van start waarin de drie vicariaten (Antwerpen, Kempen, Diocesane Diensten) vertegenwoordigd waren. Doel was ondersteuning te bieden op concrete vragen die tijdens de coronatijden leefden in het pastorale veld.

Een vast stramien

Een eerste opdracht bestond erin een opzet van een bijeenkomst uit te werken die recht deed aan de vragen uit het veld, rekening hield met de bijzondere toestand van de coronapandemie en hoopvolle verhalen uit de praktijk liet horen. De werkgroep koos voor een vast stramien dat aangepast kan worden naargelang het thema met enkele vaste onderdelen: een bemoedigend

of waarderend woord van een van de vicarissen, de presentatie en toelichting bij de geldende coronamaatregelen, een antwoord de ingestuurde vragen, getuigenissen uit de pastorale praktijk en de opsplitsing in deelgroepen voor uitwisseling of verdieping. Van elke bijeenkomst zou een uitvoerig verslag gemaakt worden, met in de bijlagen draaiboeken of materiaal om zelf met het gehoorde aan de slag te gaan.

De thema's van de bijeenkomsten of Best practices sloten aan bij wat speelde in het pastorale veld:

- Wat nu met kerst? (december 2020)
- Zie je de mogelijkheden van vieren met een vast aantal personen? (januari 2021)
- Goede Week en Pasen thuis beleven: hoe stimuleer je dat als pastorale eenheid? (maart 2021)
- Hoe activeer je gelovigen (terug) in je gemeenschap? (april 2021)
- Hoe benut je als pastorale eenheid de kansen van het parochieblad? (mei 2021)
- Hoe kunnen we vanuit de pastorale eenheid aandacht hebben voor rouw? (september 2021)
- Hoe kunnen we mensen persoonlijk nabij zijn vanuit de Kerk? (januari 2022).

Vragen en getuigenissen

Inmiddels hebben we de coronamaatregelen achter ons gelaten. Een nieuwe coronagolf wordt aangekondigd voor het najaar. Of er nu coronamaatregelen komen of niet, de bijeenkomsten van *Best practices* hebben hun nut bewezen. Daarom werd besloten de formule van die avonden voort te zetten, maar niet langer af te stemmen op de coronapandemie. Er zijn immers nog tal van andere thema's aan de orde binnen de vergaderingen van teams pastorale eenheden. De combinatie van vragen en getuigenissen uit het veld (bij elke uitnodiging worden de teamleden uitgenodigd vragen te stellen over het thema en/of aan te geven hoe zij in de pastorale eenheid met het thema aan de slag gaan) werkt inspirerend en bemoedigend. Teamleden schrijven in op basis van interesse. Als teamlid ontdek je dat je niet de enige zoekende bent op dat specifieke pastorale terrein. Het doet deugd om elkaar te ontmoeten en met elkaar van gedachten te wisselen over een goed voorbeeld, dat wellicht ook in jouw pastorale eenheid goed te volgen is.

In het werkjaar 2022-2023 zijn er voor de leden van de teams pastorale eenheden drie Best practices gepland. Op maandag 26 september 2022 om 20.30 uur ontmoeten we elkaar via Zoom over het thema 'Hoe kun je als PE-team samenwerken met Plaatselijke Kerngroepen?'. Later volgt meer info over de Best practices op maandag 16 januari 2023 en maandag 8 mei 2023, telkens om 20.30 uur en eveneens via Zoom.

DOORKIJK

BEZINNING

GRIJS OF ZILVER?

*Nu ik oud word
nu mijn kracht mindert,
laat me niet alleen”*

(Psalm 71, 9)

“Gij gaat u toch niet begraven in een woon-zorgcentrum zeker?”, reageerden een aantal mensen, toen ik 24 jaar geleden in een ‘rusthuis’ begon te werken. Het zegt veel over hoe er doorgaans naar ouderen en woon-zorgcentra gekeken wordt. Ja, ik had genoeg gestudeerd om in andere ‘meer uitdagende’ pastorale sectoren aan de slag te gaan. En toch ..., ouderen hebben me altijd geboeid.

Het geluk van de verzilvering

Waarom? Misschien omdat ik, als jongste van zeven, oudere ouders gewoon was – moeder was 45 toen ik geboren werd. Maar er zijn nog heel wat dingen die me aantrekken in ouderen. Zoals de kleine en grote levenswijsheid. Want ja, ouderen hebben heel wat meegemaakt. Velen delen met plezier hun wijsheid, vaak zonder het te beseffen, en zijn op die manier heel betekenisvol voor wie die levenservaring nog niet heeft. Jammer genoeg wordt dat zo weinig gezien en gehoord. Daarom zeg ik vaak in vieringen: “Laat je niet aanpraten dat jullie het probleem van de vergrijzing zijn. Jullie zijn het geluk van de verzilvering!” Ook al gaan er veel publieke en private middelen naar de ondersteuning van ouderen, toch mogen we hen wat meer waarderen en naar waarde schatten. Daarnaast zijn vele ouderen een en

al vraag naar verbinding. Naar vriendschap. Die ze trouwens vaak gul uitstrooien als je een stap zet in hun richting. Verbinding die we maatschappelijk zo hard missen. Voor mij betekent dat ook: ook de verbinding met ‘Ik-zal-er-zijn-voor-jou’.

Als oudere heb je minder en minder te bewijzen. Je hebt niet langer een status dankzij je titel, je diploma, je bezit, je schoonheid. Je hebt ‘status’ door wie je in weer en wind geworden bent. Dat maakt het voor mij als pastor juist zo mooi. Ik mag in weer en wind meegaan. In het mooie, en in het lastige. In het vinden van zin, en het verliezen ervan. In de momenten dat God – of Maria of ... – een grote houvast is. Of net niet (meer). Samen met een oudere terugblikken op het leven, op wat mooi was, op de gebroken dromen, op geluk en ongeluk. Samen naar de toekomst kijken. En net omdat ik pastor ben, heeft dat ‘samen’, dat ‘gezien worden’ en dat ‘ertoe doen’ een gelovige kleur die vertrouwen geeft. Ik voel het in tal van ontmoetingen. Het speelt mee in de ziekenzegeningen, waarna mensen doorgaans heel rustig worden, verzoend met de dood, en ergens in het weten dat ze goed thuishkomen.

Geven en ontvangen

Als pastor mag ik heel veel krijgen. Ik mag me voeden aan het gelovige vertrouwen van onze ouderen. Vriendschap geven ze gul. En wijsheid. En ook collega’s en de filosofie van het woon-zorgcentrum voeden me met hun eenvoud (geen dingen ‘opblazen’), liefde (generieuze betrokkenheid), gastvrijheid (openheid). Als pastor mag ik geven. In gesprekken waarin ik samen met een oudere scherp probeer te krijgen waar hij of zij mee zit. In de nabijheid bij ouderen met

dementie en hun familie. In de samenwerking met collega’s. In de liturgie, waarin ik het leven probeer te voeden. De eeuwenlang doorleefde ervaringen van zoekende gelovige mensen bieden heel wat inspiratie voor de ervaringen van nu, net omdat ze zo diepmenselijk zijn. Dat alles mag ik verbinden met dat grote, fantastische verhaal van mensen met God. Die (naar mijn aanvoelen) met tedere ogen kijkt. Die niet veroordeelt. Die supportert. Die ons alle vrijheid geeft om onze eigen weg te gaan. Die ons opzoekt en ons uit de angst of wanhoop haalt. Die ons optilt wanneer we niet meer kunnen.

Zilver geeft veel voldoening

Pastor-zijn geeft me erg veel voldoening. Ook al betekenen we als pastor op maatschappelijk vlak – en jammer genoeg vaak ook in kerkelijke context – weinig tot niets, ik ben erg gelukkig dat ik als pastor op weg mag gaan met ouderen en collega’s. En dat in een heel fijne organisatie – de Zorggroep Zusters van Berlaar – die warme zorgzaamheid en doordachte innovatie in haar genen draagt.

***‘Laat Gods licht en warmte in u branden.
Elke dag wordt gij geroepen
om voor de mensen klaar te staan
met de Heer in uw hart
en in uw handen.’***

(uit de constituties van de zusters van het Heilig Hart van Maria van Berlaar).

Bart Fivez

*pastor in woon-zorgcentrum
Sint-Margaretha Holsbeek*

EEN ZINNIGE ZOMER

Van 4 tot 9 juli vond het kamp Zomerzin voor de derde keer plaats. Net als vorig jaar sloegen enkele jongeren en begeleiders hun tenten op in de bossen van Meersel-Dreef voor een week vol spel, plezier en vriendschap.

naar Zomerzin. En dat viel in de smaak. “Alles is hier leuk. De activiteiten, de begeleiders, de kookploeg, de omgeving, gewoon alles! Het allerleukst was het Stratego-spel, want onze groep had gewonnen”, klinkt het enthousiast.

Amir (15) is voor Zomerzin geen onbekende. Hij tekende al elke keer present. “Dit jaar ga ik voor de derde keer mee. We spelen spelletjes en kunnen ons helemaal uitleven tijdens de activiteiten. Het leuke aan Zomerzin is dat we niet alleen volop kunnen ravotten, maar ook tijd maken voor ons geloof. Dat maakt Zomerzin uniek als kamp. En dat doen we heus niet op een saaie manier, integendeel. We worden sterk uitgedaagd. Tijdens die momenten mogen we groeien als persoon, qua capaciteiten en in ons geloof. Dat is super.”

Emma (12) ging voor de tweede keer mee op Zomerzin. “We doen hier altijd heel veel leuke dingen. Daarom wilde ik dit jaar opnieuw van de partij zijn. Je keert huiswaarts met heel wat nieuwe vriendschappen”, vertelt Emma (12). “De Pio-Code was een keileuk spel. Er was een standbeeld gestolen uit de Piozaal. Enkel door opdrachten goed uit te voeren, kregen we het terug. We zijn er als groep echt voor gegaan!”

Daan (12) is een ander competitiebeest uit de groep. Dit jaar mocht hij voor de eerste keer met zijn broers Bram en Pieter mee

Ook de begeleiders genoten met volle teugen van de Zomerzin-week. **Kevin** (18), begeleider van de oudste leefgroep, onthoudt vooral hoe de jongeren op een korte tijd een hechte groep vormden. “Omdat we een klein kamp zijn, zijn de ontmoetingen veel persoonlijker. Je leert elkaar snel goed kennen. Voor jongeren die wat verlegen zijn, is het makkelijker om uit hun schulp te komen, want al snel ontstaat er een hechte groep. Als begeleider

ONTDEK DE JEUGD: JP OP DREEF

Onze groep Jongerenpastoraal-Op-Dreef heeft een dubbele betekenis. In de volksmond in de regio verwijst ‘op Dreef’ naar een activiteit die plaatsvindt in Meersel-Dreef. De andere betekenis ken je ongetwijfeld al: jongeren die een bepaalde ‘drive’ hebben en samen op weg gaan. Afgelopen werkjaar hebben we veel samen kunnen doen. We bezochten de kathedraal, trokken op weekend naar Bos en Brem, leefden ons uit in buitenactiviteiten en trokken op kamp. Traditiegetrouw ronden we het werkjaar af in recreatiedomein De Mosten waar we samen gingen zwemmen en frietjes aten. Met een gezellig samenzijn in het klooster van Meersel-Dreef als slotakkoord dat lang bleef naklinken. *(Jobbe Janssen)*

JONGERENPASTORAAL IJD
ANTWERPEN
IJDANTWERPEN@IJD.BE
03 454 11 44

is dat erg fijn om te ervaren.” **Robbe** (12) beaamt: “Het zou leuk zijn als iedereen die dit jaar mee op Zomervuur kwam, er volgend jaar terug bij zou zijn. We kennen elkaar nu al”, lacht hij. “Tegelijk is het leuk als er nieuwe mensen bij komen. Die worden vrienden en dat is ook reuzefijn.”

De sleutel van je hart

Een week later was het aan de ‘kamp-gangers’ van Zomervuur om met hun tenten neer te strijken in de bossen van Meersel-Dreef. Zestien jongeren tussen vijftien en vijfentwintig jaar gingen op zoek naar de sleutel van hun hart en kwamen thuis bij zichzelf en elkaar. Dat deden ze door in kleine leefgroepen te reflecteren over bepaalde thema’s aan de hand van diverse methodieken. Tussendoor was er ook plaats voor actie en avontuur: met namiddagactiviteiten, een avontuurlijke dag in Domein De Mosten of wat dacht je van een maffia-nachtspel?

Bij **Caitlin** (19) kwam het kamp slechts last minute op haar pad. “Een vriend zei me dat hij de volgende ochtend naar Zomervuur vertrok. Ik werd enthousiast toen hij hierover vertelde en vroeg of ik nog meekon. Na een bevestigend telefoontje van de coördinator pakte ik snel mijn spullen en voilà. Het is het leukste kamp dat ik ooit al deed, met zo veel warme deugddoende ontmoetingen.”

Voor begeleider **Jonathan** (30) was het zijn eerste Zomervuur. Ook hij blikt met veel vreugde terug op een geslaagde editie. “Het voelt goed om te oogsten wat je gezaaid hebt. We hebben maandenlang ons best gedaan om een zinvol en tof kamp aan te bieden aan de jongeren. Aan de reacties van de deelnemers te horen is dat zeker gelukt”, blikt hij trots terug. “Ik haal zelf ontzettend veel voldoening uit de ontmoetingen en gesprekken die ik met iedereen had en ben dankbaar dat ik zoveel mooie persoonlijkheden heb mogen leren kennen gedurende die week. In mijn hart zal dit kamp zeker nog lang blijven nazinderen. Ik hoop dat ik iedereen terug mag ontmoeten – en nog meer jongeren – bij de volgende editie van Zomervuur.”

Jonathan Wuyts

EEN NIEUWE COORDINATOR AAN HET STUUR VAN IJD

De voorbije twee jaar was ze actief als stafmedewerker bij IJD en Jongerenpastor in Antwerpen. Voortaan leidt Ella Deweerdt IJD Antwerpen als coördinator.

Waarom heb je voor deze stap gekozen?

Omdat ik op zoek was naar een nieuwe uitdaging binnen het werk dat ik ongelofelijk graag doe. Vanaf dag een bij IJD heb ik mee willen bouwen aan het jongerenpastorale veld binnen ons bisdom. Dat mag ik blijven doen, maar nu vanuit een andere invalshoek, iets meer ‘achter de schermen’. Elke dag opnieuw leerde ik ongelofelijk veel bij over de manier waarop onze jongeren met hun geloof omgaan, hun verlangen om daarin te groeien, en hoe wij daar een antwoord op kunnen bieden. Die kennis en ervaring neem ik zeker mee als coördinator. Ik kijk ernaar uit om samen met het team vernieuwing te brengen, nieuwe kansen te zoeken en te vinden, fouten te maken en successen te vieren.

Waarin verschilt je nieuwe opdracht van je vorige taak?

Dat kan ik nu moeilijk inschatten. Ik zal zeker meer achter de schermen actief zijn en coördineren opdat de collega’s van het team hun werk zo goed mogelijk kunnen uitvoeren. Als coördinator ben je eigenlijk de bewaker en verdediger van ieders noden en wensen: van je collega’s, de jongeren, het bisdom en de vzw zelf. Juist dat lijkt me een heuse uitdaging: luisteren naar en rekening houden met verschillende meningen en wensen en daarin tot de beste oplossing trachten te komen, iedereen kansen geven, de nodige middelen voorzien ... Nu eens zal ik eerder een luisterende houding aannemen, dan weer zal ik moeten bijsturen of knopen doorhakken, en mogelijk zal ik ook wel eens met de vuist op tafel moeten slaan ... Daarnaast zal ik ons team vertegenwoordigen op tal van vergaderingen en komen heel wat administratieve taken bij mij terecht. In ieder geval zie ik mezelf niet als de ‘baas’ van het team, maar als een collega naast de andere die enkel een ietwat andere rol heeft. *(Jonathan Wuyts)*

READY TO PLAY: BINNENSTEBUITEN

Bij de start van een nieuw werkjaar hoort een nieuw jaarthema met een jaarthemamap. Dit jaar keren we alles ‘binnenstebuiten’. Het is een uitnodiging om met heel je ziel en lichaam je geloof te beleven. De jaarthemamap biedt je een leuke quiz die je laat dromen, aanmoedigt te durven en doet groeien in je geloof! De quiz neemt je spelenderwijs mee met het verhaal van Jozef die een droom had en helpt je in de verschillende rondes vragen om het Bijbelverhaal terug te koppelen naar jouw dagelijkse leven en jouw dromen. Droom je ervan om deze quiz te spelen met je vrienden?

1. *JA! Samen met diaken Luc Van Hoof vroegen zo'n 45 pelgrims van de Samanagroep Onze-Lieve-Vrouw van Lourdes uit Edegem Maria om hen te helpen 'ja' te zeggen. Een 'ja' die recht uit het hart moet komen, aldus de diaken. Nadat ze zich de voorbije twee coronajaren in hun hart tot Maria wendden, konden ze dat nu opnieuw doen tijdens de Mariabedevaart in de basiliek. En dat deed deugd.*

---

2. *De Sint-Martinusparochie heeft een hart voor grootouders en senioren. Op 24 juli, de tweede Werelddag van Grootouders en Senioren, deelden leden van het parochieteam na de viering een geschenk uit aan alle aanwezige grootouders en senioren. Elk pakketje bevatte enkele snoepjes en koekjes in hartvorm, gebakken door Amélie Ooms die de opbrengst van haar baksels schenkt aan To Walk Again vzw. De Werelddag is een initiatief van paus Franciscus. Hij wordt gevierd op de vierde zondag van juli, dicht bij de liturgische herdenking van Anna en Joachim (26 juli), de ouders van Maria en dus de grootouders van Jezus.*

---

3. *Yoga in the coolest place in town. Het was de voorbije zomer letterlijk en figuurlijk waar. In de Sint-Jacobskerk, een van de monumentale kerken in Antwerpen, kon je in juli en augustus op woensdagavond deelnemen aan een yogasessie. In een uitzonderlijk decor, tijdens de broeierige zomertemperaturen meteen heerlijk fris. De yogasessies waren een initiatief van het Koninklijk Instituut voor het Kunstpatrimonium (KIK) in het kader van de Erfgoed Challenge. In de aanloop naar 2030, de tweehonderdste verjaardag van België, wil het KIK in samenwerking met de Nationale Loterij, met de Erfgoed Challenge elk jaar een erfgoedrestauratie én in het hart van het grote publiek brengen. Winnaar van de eerste editie is de Rubenskapel van de Sint-Jacobskerk. Om de restauratie mee te helpen financieren, doet het KIK een beroep op het brede publiek via crowdactivatie met tal van activiteiten, lezingen, concerten ... en dus ook een yogasessie. Meer op www.kikirpa.be.*

---

4. *Na de eerste communie was het zover: Ruyen mocht voor de eerste keer misdienaar zijn. Hij deed het geweldig*

---

5. *De ark van Noach. Het eindwerk van klas 4B van de lagere school van het Sint-Jozefcollege in Turnhout. Alle leerlingen werden uitgedaagd om een Bijbelverhaal creatief uit te werken. "Jezus is ons voorbeeld", legt directeur Annemie Daemen uit. "De Bijbel is een prachtige tool om ons geloof en dat van onze leerlingen te voeden. Dat vlammetje van het geloof willen we doorgeven." De leerlingen voelen zich alvast aangesproken en zien zichzelf als een deel van het (geloofs)verhaal.*

© Greet Marivoet

© Sint-Martinusparochie

© Jan Jans

© Saskia van den Kieboom

© Sint-Jozefcollege

WAS JIJ ERBIJ?

© Sonia d'Haterfelt, Fotoclub Visueel

Recentelijk, in 2010, werd in Kasterlee een staakkapelletje opgericht, recht tegenover de grote kapel, op een plek waarop een voorbijganger een hogere aanwezigheid voelde. Het kapelletje is voortdurend rijkelijk versierd. Het is maar een van de meer dan vijftienduizend kapellen die Vlaanderen rijk is. Over sommige kapellen is heel wat geweten, over andere weinig of niets. PARCUM vzw, het museum en expertisecentrum voor religieuze kunst en cultuur in Vlaanderen, wil ze nu allemaal inventariseren op één website. Voor dat project 'Kapelletjes in Vlaanderen' heeft het jouw hulp nodig. Heb jij een speciale band met een kapel? Of ken je een bijzonder verhaal over een kapel? Heb je weet van een verloren gegane traditie? Deel het dan met PARCUM vzw via www.parcum.be/projecten/kapelletjes. Daar vind je ook meer informatie over het project.

HET VOORVAL UIT HET LEVEN GEGREPEN

BESCHAVING

Om terug vrolijk te worden heb ik Twitter eraf gegooid. Ik hoef dat gezeur niet langer. Evenmin het gelul op sociale media of de bagger die lezers over elkaar spuien op de site van HLN. In Deurne worden schoten afgevuurd, in Berchem granaten tegen voorgevels gekeild, in Merksem gensters vuurwerk in de brievenbus bezorgd. Wat mij betreft nattevingerwerk vergeleken met driehonderdvijftig *mass shootings* in de VS sedert 1 januari en al helemaal amateurisme bij de twintigduizend Russische raketten op Oekraïne. Gelukkig warmt de aarde verder op en dwingt de hitte ons om binnen te blijven. Dan kunnen we nadenken. Op mijn bank ligt de dichtbundel *Pessimisme kun je leren* van Lévi Weemoedt. *'k Had een sprookjeshuwelijk, achteraf beschouwd. Maar ik was alleen met de heks getrouwd.* Dat soort gedichten. Ik hou van zijn combinatie van humor met Weltschmerz en cynisme. Hij schreef hem op zijn zeventigste. Precies mijn leeftijd. Als de titel waar is, ben ik qua zwaarmoedigheid zo goed als volleerd. Dat soort gedachten. Maar dan herinner ik me plots een college over de Amerikaanse antropologe en archeologe Margaret Mead. Gevraagd wat volgens haar het vroegste teken van beschaving was, zei ze: "Een geheel dijbeen." Geen speerpunt of vishaak. Evenmin een ceramische pot of muziekinstrument. Maar een dijbeen. Wie dat grootste been in een menselijk brak, ging een gewisse dood tegemoet. Want je kon niet meer lopen en dus niet meer jagen. Een hersteld dijbeen wees er volgens Mead op dat iemand voor jou zorg had gedragen tot je weerom ter been was. Mededogen of compassie was voor haar het oudste teken van beschaving. Ik kijk in mijn straat en even verderop de stad in en bespeur derhalve alleen maar beschaving. Negentigjarige

© Ronald Sledsens

> Ronald Sledsens

Jos die zijn zieke Madeleintje elke zondag stapvoets naar ons eetlokaal brengt. Madammeke van hierover die naast haar stoep ook drie andere stoepen veegt. Voor niks. Brahim die vier zware dozen naar de derde verdieping sjouwt voor Katrien. Een vereniging die de kelder van een kerk aanbiedt voor wie afkoeling zoekt. Irene die een buurvrouw troost, Alex die op een ziek kind let, Joris die op-droog-zaad Eva voor een week zijn huis in de Ardennen gunt en ouwe Lilliane die voor gebuisd Toke opnieuw een noveen begint omdat de vorige niet verhoord werd. Allemaal gensters compassie die de van pessimisme sombere gevels even oplichten. Laatst zei God een gebed tegen me. Hij zei: "Wil je de buurt van mijnentwege bedanken, want als Ik naar mijn wereld kijk, dan moet Ik wel janken, maar jullie doen mij lachen. Nu en dan heb Ik dat heel hard van doen."

Ronald Sledsens

relevant

geloof / kerk / mens / maatschappij

> De dagen worden korter, de schaduwen langer, het zonlicht zachter. De mooie zomer kantelt in de herfst. Maar elke avond houdt de belofte aan een nieuwe dag in.

Volgende keer:

JONGEREN

